

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra politologie

Odkaz Václava Havla v zahraniční politice České republiky: Analýza
zahraniční politiky Václava Klause a Miloše Zemana

Bakalářská práce

Autor: Karolína Romanovská

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Forma studia: Prezenční

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička Ph.D.

Hradec Králové, 2018

Zadání bakalářské práce

Autor: Karolína Romanovská

Studium: F14BP0227

Studijní program: B6701 Politologie

Studijní obor: Politologie

Název bakalářské práce: Odkaz Václava Havla v zahraniční politice České republiky: Analýza zahraniční politiky Václava Klause a Miloše Zemana

Název bakalářské práce AJ: Legacy of Vaclav Havel in Czech foreign policy: Analysis of foreign policy Vaclav Klaus and Milos Zeman

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Vyjadřování k zahraniční politice a snaha o její částečné formulování patří k nedílné součásti agendy prezidentů České republiky. Ačkoliv má prezident České republiky z ústavního hlediska vzhledem k parlamentní konfiguraci politického systému spíše reprezentativní úlohu, mají jeho projevy vliv na celkový obraz státu v zahraničí. Tento předpoklad potvrdil během svého prezidentského období již první prezident Václav Havel, kterému se dařilo významně ovlivňovat obraz České republiky v zahraničí. V jeho projevech poté můžeme identifikovat, jak širší prvky této obecné tradice české zahraniční politiky, tak otisk světonázoru Václava Havla, na který se dodnes snaží naše zahraniční politika navazovat. V té souvislosti se tak přímo nabízí otázka, jak se s tímto odkazem vypořádali následující dva prezidenti České republiky Václav Klaus a Miloš Zeman. Dávají ve svých zahraničně-politických prohlášeních průchod idejím Václava Havla anebo jsou jejich postoje v ostrém kontrastu se svým předchůdcem? Liší se ve svém postoji k odkazu Václava Havla? Které prvky české zahraničně politické tradice je v jejich prohlášeních možné identifikovat? Liší se zmínění dva prezidenti ve svých postojích výrazně mezi sebou? Ve snaze o nalezení odpovědi na zmíněné výzkumné otázky bude práce vycházet z analýzy zahraniční politiky Václava Klause a Miloše Zemana. V teoretické části bude vycházet z dostupné domácí odborné literatury, která se věnuje problematice ideového formování a vývoje české zahraniční politiky. V praktické části bude poté provedena analýza a následná komparace zahraniční politiky výše zmíněných.

Ort, Alexandr. 2005. Česká zahraniční politika. Plzeň: Pavel Čeněk Klaus, Václav. 2002. Evropa pohledem politika, ekonom. Praha: CEP Kořan, Michal. 2007. Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces. Brno: MPÚ Kořan, Michal. 2014. Česká zahraniční politika v roce 2013, Analýza. Praha: ÚMV Kořan, Michal, a kol. 2009. Ceska zahranični politika v zrcadle socialne-vedniho vyzkumu. Praha: ÚMV Krejčí, Oskar. 1993. Český národní zájem a geopolitika. Praha: Universe Krejčí, Oskar. 2011. Lidská práva. Praha: Professional Publishing Waisová, Šárka. 2011. Tíha volby. Praha: ÚMV

Garantující pracoviště: Katedra politologie, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Stanislav Myšička, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 23.6.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala (pod vedením Mgr. Stanislava Myšíčky Ph. D.) samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 27. 4. 2018

.....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Stanislavu Myšíčkovi, Ph.D. za ochotu vést tuto práci, cenné rady a vstřícnost při konzultacích.

Anotace

Romanowská, Karolína. 2018. *Odkaz Václava Havla v zahraniční politice České republiky: Analýza zahraniční politiky Václava Klause a Miloše Zemana*. Hradec Králové: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie. Bakalářská práce.

Vyjadřování k zahraniční politice a snaha o její částečné formulování patří k nedílné součásti agendy prezidentů České republiky. Ačkoliv má prezident České republiky z ústavního hlediska vzhledem k parlamentní konfiguraci politického systému spíše reprezentativní úlohu, mají jeho projevy vliv na celkový obraz státu v zahraničí. Tento předpoklad potvrdil během svého prezidentského období již první prezident Václav Havel, kterému se dařilo významně tvořit obraz České republiky v zahraničí. V jeho projevech poté můžeme identifikovat širší prvky této obecné tradice české zahraniční politiky, na který se do jisté míry snaží naše zahraniční politika navázat. Václav Havel, Václav Klaus, a i Miloš Zeman vnášeli do tvorby zahraniční politiky nejen nová témata, která si dokázali obhájit, ale i vlastní preference, které si dokázali prosadit i přes nevoli české diplomacie či vlády.

V té souvislosti se tak přímo nabízí otázka, jak se s tímto odkazem vypořádali následující dva prezidenti České republiky Václav Klaus a Miloš Zeman? Využívali tyto tři prezidenti stejné prostředky při formulování zahraniční politiky? Ve snaze o nalezení odpovědi na zmíněné výzkumné otázky bude práce vycházet z analýzy zahraniční politiky Václava Havla, Václava Klause a Miloše Zemana. V teoretické části bude vycházet z dostupné domácí odborné literatury, která se věnuje problematice ideového formování a vývoje české zahraniční politiky. V praktické části bude poté provedena analýza a následné porovnání zahraniční politiky výše zmíněných prezidentů.

Klíčové slova: Zahraniční politika, projevy, analýza zahraniční politiky, Václav Havel, Václav Klaus, Miloš Zeman, Česká republika, teorie rolí, role, Evropská unie, Severoatlantická aliance, mezinárodní organizace

Annotation

Romanowska, Karolina. 2018. *Legacy of Vaclav Havel in Czech foreign policy: Analysis of foreign policy Vaclav Klaus and Milos Zeman*. Hradec Kralove: Univerzita Hradec Králové, Filozofická fakulta, Katedra politologie. Bachelor's thesis.

Commenting of the foreign policy and attempt to define it is important part of presidential agenda in Czech republic. In spite of the fact that President of the Czech Republic has only representative role as it is said by parliamentary configuration of the political system, his speeches have an impact on the on the representation of our state abroad. This presumption was confirmed by President Václav Havel during his presidential term. He was able to form a significant image of the Czech Republic abroad. In his speeches we can identify the broader elements of this general tradition of Czech foreign policy, to which our foreign policy tries to establish to some extent. Vaclav Havel, Vaclav Klaus and Milos Zeman brought into the foreign policy making not only new themes that they could defend, but also their own preferences which they managed to enforce despite the insults of Czech diplomacy or government.

In this connection, the question of how the following two presidents of the Czech Republic, Václav Klaus and Milos Zeman dealt with this references? Have the above three references used the same means when formulating foreign policy? In order to find answers to these research questions, the thesis will be based on an analysis of foreign policy by Václav Havel, Václav Klaus and Miloš Zeman. The theoretical part will be based on available domestic literature which deals with ideological formation and development of Czech foreign policy. The practical part will then analyze and compare foreign policy of the aforementioned.

Keywords: Foreign policy, speeches, foreign policy analysis Vaclav Havel, Vaclav Klaus, Milos Zeman, Czech republic, theory of role, role, European union, North Atlantic Treaty Organization, international organization

Obsah

Úvod.....	9
1. Teoretický rámec.....	12
1.1. Prezident jako aktér zahraniční politiky.....	12
1.2. Nástroje zahraniční politiky prezidenta.....	16
1.2.1. Diplomatické prostředky.....	16
1.2.2. Ideové prostředky.....	17
2. Teorie rolí.....	19
2.1. Vývoj teorie rolí.....	19
2.2. Konceptuální rámec teorie rolí.....	20
2. Vymezení analytického rámce.....	23
3. Václav Havel.....	27
4.1. Odkaz Václava Havla v zahraniční politice České republiky ve vztahu k mezinárodním organizacím: EU a NATO.....	28
4.1.1. Václav Havel a Evropská integrace – Ideové prostředky.....	28
4.1.2. Václav Havel a organizace NATO – ideové prostředky.....	30
4.2. Václav Havel – Dopis „osmi“.....	33
4.2.1. Nastínění konfliktu.....	33
4.2.2. Analýza konfliktu.....	34
5. Václav Klaus.....	40
5.1. NATO pohledem Václava Klause.....	40
5.2. EU pohledem Václava Klause.....	42
5.3. Václav Klaus – ratifikace Lisabonské smlouvy.....	44
5.3.1. Nastínění konfliktu.....	44
5.3.2. Analýza konfliktu.....	45
6. Miloš Zeman.....	52
6.1. NATO pohledem Miloše Zemana.....	52
6.2. EU pohledem Miloše Zemana.....	53
6.3. Miloš Zeman – Společné prohlášení nejvyšších ústavních činitelů České republiky 57	
6.3.1. Nastínění konfliktu.....	57
6.3.2. Analýza konfliktu.....	58
7. Vyhodnocení výzkumných otázek.....	65

7.1. Jaká byla návaznost prezidentů Václava Klause a Miloše Zemana na zahraniční politiku Václava Havla a jeho odkaz vůči EU a NATO?	65
7.2. Využívali dosavadní prezidenti při konfliktu s vládou stejné prostředky a vedly jejich kroky k posílení prezidentské role?	68
Závěr	72
Literatura a prameny	74
Literatura:	74
Prameny:	75

Úvod

Zahraniční politika je jedním z nejdůležitějších prostředků, kterým stát prosazuje své zájmy a cíle vůči okolním státům. Slouží nejen pro strategické rozhodování o partnerství a spojenectví, ale rovněž pro reprezentaci zájmů České republiky v zahraničí a zapojení do mezinárodních struktur. Podoba zahraniční politiky státu se může lišit a zároveň může být ovlivněna různými faktory, ať už současným politickým děním, historií, kulturou, či náboženstvím daného státu.

Na první pohled nemusí být zřejmá důležitost prezidenta, jakožto aktéra zahraniční politiky, protože dle ústavního pořádku České republiky vykazuje spíše funkci reprezentativní. Prezidentský úřad měl už od roku 1918 v českých zemích mnohem větší váhu, než mu bylo na základě ústavních pravomocí přisuzováno. Hlava státu se zde již tradičně těší velké pozornosti a důvěře veřejnosti. Tradice je nejsilněji vnímaná od vlády prvního československého prezidenta Tomáše G. Masaryka, jehož prezidentská funkce s sebou nesla nejen exekutivní povinnosti, ale především jakousi symbolickou hodnotu. Podobně tomu bylo i s prezidentem Václavem Havlem, který si svoji charismatickou osobností získal přátelé a spojence po celém světě. Dařilo se mu výrazně ovlivňovat a tvořit jistý obraz České republiky v zahraničí, na který se dodnes snaží současná zahraniční politika do jisté míry navázat. Silné zakořenění prezidentského institutu v historii vývoje naší země dokládá i fakt, že ani v dobách komunistického režimu, se jej vládnoucí komunistická strana nepokusila zrušit.

Vyjadřování prezidenta k zahraniční politice a snaha o její částečnou formulaci patří k nedílné součásti prezidentské agendy, která utváří obraz daného státu v zahraničí. V návaznosti na akademickou reflexi Michala Kořána a Martina Hrabálka, kteří jsou zastánci názoru, že prezident má dostatek možností, aby byl schopen si interpretovat zahraniční politiku po svém, je důležité v práci poukázat na nástroje, kterými prezident disponuje při tvorbě zahraniční politiky (Hrabálek 2007: 32). Jeden z nejdůležitějších nástrojů prezidentské moci jsou ideové prostředky, které tvoří neformální rovinu prezidentské agendy, která je prezentována skrze politické projevy. Užitím projevů, se pak nabízí prezidentovi možnost ovlivnit vnímání obrazu státu v zahraničí, přičemž tento obraz nemusí být nutně v souladu s vládní koncepcí.

Cílem této bakalářské práce je ilustrace stěžejních prostředků prezidenta Václava Havla, které daly vzniknout tradičnímu obrazu české zahraniční politiky, přičemž užití těchto

prostředků bude v práci pozorováno při tvorbě zahraniční politiky prezidenta vůči mezinárodním organizacím Evropské unii (dále jen EU) a Severoatlantické alianci (dále jen NATO) a ve vztahu k následně úřadujícím prezidentům, tedy Václavu Klausovi a Miloši Zemanovi. Druhým neméně důležitým cílem této práce bude podrobná analýza vybraných konfliktů mezi prezidentem a vládou, které vznikly důsledkem prezidentova osobního postoje či kritického vyjádření vůči vládnímu rozhodnutí.

Stěžejní výzkumné otázky této práce jsou následující: Jaká byla návaznost prezidentů Václava Klause a Miloše Zemana na zahraniční politiku Václava Havla a jeho odkaz vůči EU a NATO? Využívali dosavadní prezidenti při konfliktu s vládou stejné prostředky a vedly jejich kroky k posílení prezidentské role?

Z hlediska časového ukotvení tématu se práce bude zabývat obdobím po roce 1993, kdy se Václav Havel stal prezidentem České republiky, až do období úřadu prezidenta Miloše Zemana.

Práce je rozdělena do šesti hlavních částí, z nichž každá obsahuje dílčí podkapitoly nezbytné k objasnění daného tématu. Nejprve je zde představena role prezidenta jakožto aktéra zahraniční politiky dle ústavního znění a následně hlavní pravomoci, kterými prezident disponuje při tvorbě zahraniční politiky. Tato část je současně podložena teoriemi, s nimiž tato bakalářská práce nadále pracuje. Následně jsou pomocí ideových prostředků, které má prezident k dispozici při tvorbě zahraniční politiky, vypracovány ucelené koncepty, které vyobrazují pohled a postoj prezidenta vůči mezinárodním organizacím, tedy EU a NATO během jejich funkčních období. Na tuto část navazuje analýza vybraných konfliktů mezi jednotlivými prezidenty a vládou, přičemž zde je reflektována přímá souvislost konfliktů s mezinárodními organizacemi. Poslední část práce si klade za cíl zodpovědět stanovené výzkumné otázky a argumentovat základě zpracovaných dat.

Jak již bylo nastíněno v předchozím odstavci, první kapitola je věnována vymezení teoretického rámce, který je rozdělen do několika dílčích podkapitol. První podkapitola bude věnována charakteristice prezidentových pravomocí, dle znění Ústavy. Druhou a neméně důležitou podkapitolou bude představení nástrojů, které má prezident k dispozici během tvorby zahraniční politiky, přičemž v této části bude autorka vycházet především z díla *Tvorba a analýza zahraniční politiky*, kde tyto prostředky byly definovány Radkou a Petrem Drulákových (Drulák, Druláková 2007). V poslední podkapitole teoretického rámce bude představený ucelený koncept Teorie rolí. S touto teorií v minulosti pracovala řada autorů, přičemž za okamžik zrodu teorie rolí jako specifického analytického a konceptuálního rámce je považován rok 1970, kdy Kalevi Holsti publikoval článek *Koncepce národní role ve studiu*

zahraniční politiky (Holsti 1970). V této práci bude pak pracováno s pojetím teorie rolí, pomocí strukturovaného schématu od Víta Beneše (Beneš 2010), který shrnuje nejdůležitější aspekty vhodné pro tento rozbor. Na základě této teorie bude analyzována paralela jednání na ose prezident a vláda, kde zjistíme, zdali při konstrukci role prezidenti využívali analogické prostředky a následně určíme, zdali se prezidentům podařilo posílit svou roli či nikoliv.

Jádrem textu kapitoly druhé, bude představení metodologického ukotvení práce, přičemž obsahem následujících kapitol, tedy 3. až 5. bude nastínění ideových postojů jednotlivých prezidentů vůči organizacím EU a NATO. Při tvorbě zahraniční politiky má prezident vedle významných pravomocí, které jsou vymezeny Ústavou, k dispozici také ideové prostředky, které nemusí být vždy v souladu s vládní koncepcí. V důsledku konfrontace vlády s prezidentem, vznikají při tvorbě zahraniční politiky konflikty, přičemž právě ty budou předmětem následující analýzy. Na základě zpracovaných dat budou vyhodnoceny výzkumné otázky, které budou obsaženy v poslední kapitole práce.

Úloha prezidenta v české zahraniční politice sehrává podstatnou roli již od vzniku samostatného státu. Záměr a cíle zahraniční politiky se vlivem obměny úřadu prezidentů postupem času mohou lišit zrovna tak jako prostředky, kterými jsou prosazovány. Orientace státu a samotný vliv zahraniční politiky je však neméně důležitý v současných demokratických systémech, tudíž by výzkum daného tématu neměl být v žádném případě marginalizován.

Vzhledem k vybranému tématu vychází práce zejména z primárních zdrojů, ale i z doplňujících zdrojů sekundárních. Hlavními primárními zdroji této práce jsou především proslovy prezidenta a koncepce zahraniční politiky České republiky, které jsou pravidelně vydávány Ministerstvem zahraničních věcí. Pro charakteristiku významu a role prezidenta České republiky, bude zde autorka čerpat z *Ústavy České republiky* (Parlament ČR 1992), přičemž stěžejní bude hlava třetí, kde se nachází část věnována právě pravomocím, které náleží hlavě státu. Naopak jiný pohled na působení prezidentovy role v praxi, bude čerpán z titulu *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Drulák, Druláková 2007), nebo z díla *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky* (Kořán et al. 2016). Důležité prameny využité pro výzkum jsou i časopisy, jakožto například vědecký recenzovaný časopis *Mezinárodní vztahy*, ale také relevantní mediální výstupy a prohlášení osob přímo se podílejících na tvorbě zahraniční politiky České republiky.

1. Teoretický rámec

1.1. Prezident jako aktér zahraniční politiky

„Prezident ČR patří mezi nejvlivnější aktéry české zahraniční politiky, hned na úvod je však nutné zdůraznit, že na rozdíl od vlády není aktérem hlavním.“ (Borčany 2016: 55) Dle úryvku, který byl publikován v titulu *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky* (Kořán et al. 1984: 55), je nutné brát v potaz, že prezident formálně není primárním aktérem české zahraniční politiky, a o tuto funkci by se prezident měl dělit s vládou, de facto by měl být oporou vládní politiky, ačkoliv s ní nemusí vždycky souhlasit (Dostál 2009: 13). V praxi to bývá i tak, že každý aktér, ať už prezident či vláda, konstruuje odlišnou roli v této oblasti, a poté nemusí zahraniční politika působit navenek koherentně. „Přestože se může zdát, že z hlediska formální dělby pravomocí by měl hrát prezident v české zahraniční politice roli v zásadě okrajovou, po dobu samostatné ČR tomu tak nikdy nebylo“ (Hrabálek 2007: 32). Dle znění Ústavy na první pohled prezident působí, z hlediska tvorby zahraniční politiky, jako zcela okrajová role, avšak v praxi tomu tak nebývá, což lze doložit působením všech tří dosavadních prezidentů v úřadu.

Tito tři dosavadní polistopadoví prezidenti, se velmi lišili svou zahraničněpolitickou orientací. Naopak se zcela shodovali v přístupu, kterým potvrzovali legitimitu svého úřadu. Ani jeden se nebál vyjádřit svůj názor, nesouhlasný postoj, či dokonce jednat při tvorbě zahraniční politiky v nesouladu s vládou.

Pravomoci prezidenta jsou formálně zakotveny v Ústavě České republiky v souladu s jejím obecným právním charakterem, což v minulosti vedlo k řadě sporů o dezinterpretaci rozsahu jednotlivých pravomocí. Pravomoci, které prezidentovy náleží, jsou zakotveny v článku 63 Ústavy České republiky. Realizace prezidentských pravomocí, které jsou, uvedeny v článku 63 vyžadují kontrasignaci vlády, která za přijatá politická rozhodnutí přebírá politickou odpovědnost. Prezident při reprezentaci státu disponuje se značnou mírou autonomie, přičemž by neměl konat v rozporu s charakterem zahraniční politiky. Prezident by neměl udávat směr výkonu rozhodování zejména, pokud se jedná o kontrasignované pravomoci, protože za ně nepřebírá politickou odpovědnost (Šimíček 2008:191-193).

V již výše zmíněném článku 63 je ústavou stanoveno, že prezident zastupuje stát navenek, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, je velitelem ozbrojených sil, přijímá vedoucí zastupitelských misí a pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí (Parlament ČR 1992: čl. 63). Pro výzkum této práce jsou důležité zejména tři body z výše zmíněných. Prezident republiky: zastupuje stát navenek, sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy, přijímá vedoucí zastupitelských misí a pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí (Parlament ČR 1992: čl. 63).

Prezident sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy

Prezident republiky sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy. Samotné slovo mezinárodní smlouvy, ústavou definováno není, pod pojmem mezinárodní smlouvy se rozumí, každé písemné jednání, které Česká republika sjednává s jedním nebo více státy, případně organizacemi, a z něhož pak vznikají práva a závazky podle mezinárodního práva. Výrazem ratifikace se v jednotlivých případech označuje takto pojmenovaný mezinárodní úkon, jímž stát potvrzuje, že na mezinárodním poli bude vázán mezinárodní smlouvou (Sládeček et al. 2016: 493). Podle ustanovení může prezident republiky kompetenci sjednávání mezinárodních smluv přenést na vládu nebo i jednotlivé členy vlády. Podle odst. 2 čl. 10a Ústavy ČR je k ratifikaci mezinárodní smlouvy třeba souhlasu Parlamentu České republiky, případně souhlasu občanů v daném referendu, je-li přijat ústavní zákon k jeho vypsání. Vedle občanů (pokud je vypsáno referendum), Parlamentu a prezidenta České republiky se může do ratifikace také zapojit Ústavní soud České republiky. Samotná Ústava ČR v čl. 87 odst. 2 poskytuje Ústavnímu soudu možnost předběžného posouzení, zdali je mezinárodní smlouva v souladu s Ústavním pořádkem. Návrh může být podán: Poslaneckou sněmovnou nebo Senátem, či prezidentem, ale až od okamžiku, kdy mu byla smlouva předložena k ratifikaci, tudíž po schválení Parlamentem (Sládeček et al. 2016: 493). Odmítnutí ratifikace může být v určitých případech legitimní, a to pokud, prezidentův předchůdce na vládu přenesl sjednání smlouvy a současný prezident s její podobou nesouhlasí nebo v případě, že ji vláda sjednala bez prezidentova pověření, tedy nepřizpůsobivě v rozporu s ústavním pořádkem (Koudelka 2011: 86).

Z výše uvedených informací, lze vyvodit, že případné rozhodování Ústavního soudu může mít neblahý vliv na ratifikační proces a zpomalit jej. Tento okamžik nastal v České republice, při procesu ratifikace Lisabonské smlouvy, kdy byla podána stížnost skupinkou senátorů, a poté samotným prezidentem. V případě, že by Ústavní soud shledal, že je

evropská ústavní smlouva v rozporu s Ústavou ČR, musel by Parlament přijmout případné ústavní změny a do té doby by nemohl proběhnout ratifikační proces (Sládeček et al. 2016: 494).

Prezident zastupuje stát navenek

Pokud ústava stanoví, že prezident republiky zastupuje stát navenek, rozumí se tím, že hlava státu reprezentuje Českou republiku zejména ve vztahu k jiným státům. To však znamená nejen reprezentaci státu vůči zahraničí, ale také vystupování jménem republiky během jednání se zástupci jiných států, kteří Českou republiku navštíví. Zdeněk Koudelka definuje zastupování státu navenek jako oprávnění činit závazné projevy jménem státu k jiným subjektům mezinárodního práva (Koudelka 2011: 1077). Vystupování hlavy státu v zahraničí je podloženo zejména *Vídeňskou úmluvou o smluvním právu*, podle kterého, je hlava státu, ale také předseda vlády a ministr zahraničí považován za zástupce státu (č. 15/1998 Sb.). U výše uvedených kontrasignovaných pravomocí prezidenta (sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv, zastupování státu navenek) se nabízí otázka, komu tedy přísluší vůdčí role při formování zahraniční politiky. Zdeněk Koudelka uvádí, že hlava státu není vládě nadřazena a je ústavně povinná loajálně kooperovat s vládou a snažit se předcházet konfliktům i přesto, že není možné se jim zcela vyhnout. Mimo jiné se k pravomoci zastupování státu navenek řadí i ústní vystoupení prezidenta republiky v zahraničí, či vyjádření k zahraničněpolitické situaci doma, přičemž tato pravomoc není kontrasignována vládou i přesto, že čl. 63 spadá do kontrasignovaných pravomocí, prezident není nikterak omezen, a navíc není ze své funkce odpovědný (Sládeček et al. 2016: 624).

Prezident přijímá vedoucí zastupitelských misí a pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí

Vedle členů vlády také prezident pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí. Prostřednictvím jejich pověřování pak může prezident ovlivňovat reálnou zahraniční politiku státu. Ve svém výběru však nemá prezident úplně volnou ruku, neboť vedoucí zastupitelských misí jsou jmenováni, a to základě doporučení vlády podle návrhu Ministerstva zahraničních věcí (Belko 2007, s. 27). Příslušné usnesení vlády nakonec schvaluje prezident republiky svým podpisem a nadále předává ke kontrasignaci předsedovi vlády. Přestože jde o důležitý akt, za který odpovídá vláda prostřednictvím kontrasignace, vláda si nemůže vynutit

jmenování určité osoby, i když na druhé straně může odmítnutím spolupodpisu zabránit jmenování do funkce osobě, kterou by si vybral prezident republiky (Sládeček et al. 2016: 624).

Prezident může být na první pohled ve vztahu k vládě v nadřazené pozici, jelikož jednou z jeho pravomocí je jmenování předsedy a členů vlády. Součástí vlády je i Ministr zahraničních věcí České republiky, který je důležitým aktérem v otázce zahraniční politiky, lze tedy konstatovat, že prezident disponuje s potenciální možností ovlivnit směřování zahraniční politiky prostřednictvím personálního obsazení ministerského postu.

V praxi se všichni tři prezidenti pokusili vykládat tuto pravomoc extenzivně a zasahovat tak do procesu výběru kandidátů na ministerské posty – nejčastěji celkem přirozeně ministrů zahraničních věcí, neboť jednají vedle premiéra nejčastěji právě s nimi (Borčany 2016: 61). Například Václav Havel při sestavování vlády v roce 1998, tehdejší menšinové vlády České republiky Miloše Zemana, nesouhlasil s nominováním Jana Kavana, jakožto ministra zahraničních věcí, zejména kvůli jeho odlišnému názoru vůči organizaci NATO, či kvůli podezření ze spolupráce s StB. Václav Klaus, nesouhlasil se jmenováním Karla Schwarzenberga, kvůli jeho vazbám na Rakousko, obával se, že by tento krok nemusel mít dobrý vliv na tehdejší křehké česko-rakouské vztahy. A v poslední řadě Miloš Zeman, který se taktéž v roce 2013 vyhradil proti nominaci Lubomíra Zaorálka, tento nesouhlasný postoj byl způsoben vzájemnou antipatií mezi výše zmiňovanými. Ani jednomu z prezidentů se nepodařilo svůj návrh prosadit, a tím změnit nominaci kandidátů ve svůj prospěch (Borčany 2016: 61).

Jak můžeme vidět z výše uvedených příkladů, neméně důležitá je taktéž interakce na ose vláda a prezident. Pro úřad je komunikace s vládou, zejména pak s ministerstvem zahraničních věcí nedílnou součástí. Komunikace je zajišťována prostřednictvím Kanceláře prezidenta republiky skrze zahraniční odbor, který zpracovává podklady pro prezidentova setkání a jednání. Lze konstatovat, že odbor může být potenciálně označován za vlivného aktéra, který může mít schopnost ovlivnit prezidentův názor. Pokud je komunikace s byrokratickým aparátem, tedy Kanceláří prezidenta a vládou v pořádku, zamezuje to vzniku konfliktů mezi samotným prezidentem a vládou v otázkách zahraničněpolitických (Hrabálek 2007: 32). V praxi vzniká velká část materiálů na Ministerstvu zahraničních věcí a Odbor zahraniční Kanceláře prezidenta republiky je přizpůsobuje prioritám a potřebám prezidenta, například při přípravě zahraničních cest dochází k souhře mezi odbory Zahraničním a Protokolu, Ministerstvem zahraničních věcí a zastupitelskými úřady v navštěvované zemi (Borčany 2016: 68). V minulosti došlo k řadě pokusů, které by zavedly

pravidelné schůzky mezi výše zmíněnými. Jedním z nich byl důsledkem konfliktu tehdejšího prezidenta Václava Havla s tehdejším ministrem zahraničních věcí Josefem Zieleniecem, kdy následkem konfliktu byla zřízena Rada pro koordinaci zahraniční politiky, později se od tohoto procesu upustilo a nepodařilo se v něm pokračovat. Navázat na pravidelné schůze se podařilo až s nástupem Topolánkovy vlády v roce 2007, další vláda v čele s premiérem Nečasem od takovýchto setkání upustila a prezident se setkával pouze s premiérem. Tato skutečnost byla znovu obnovena s nástupem Sobotkovy vlády v souvislosti s ukrajinskou krizí důsledkem prezidentových rozporuplných výroků (Vláda ČR 2015).

1.2. Nástroje zahraniční politiky prezidenta

Nástroje vychází z cílů zahraniční politiky. Cíle se nemění a bývají stabilní, zatímco prostředky, které se nasazují, pro dosažení stabilních cílů jsou flexibilní (Drulák 2007: 33). Nástroje, kterými disponuje prezident, bývají tradičně děleny do čtyř dimenzí a to jsou: vojenská, diplomatická, ekonomická a ideová. Prezident nejčastěji využívá prostředky diplomatické a ideové, přičemž pro tuto práci budou stěžejní zejména prostředky ideové.

1.2.1. Diplomatické prostředky

„Diplomatické prostředky vedou k dosažení cílů státu bez použití násilí, cestou jednání mezi státy za účelem dosažení stanovených cílů států“ (Druláková 2007: 33).

Za hlavní funkce diplomatických prostředků je považováno zjednodušení a zprostředkování komunikace mezi politickými představiteli daných států, vyjednávání mezinárodních smluv, shromažďování informací ze zahraničí, symbolické funkce, ale také minimalizování či úplnému předejití konfliktů (Drulák, Druláková 2007: 33-34). Jednání může být buď bilaterálního typu, kdy se vyjednává mezi dvěma aktéry či multilaterální, kdy předmětem zájmu jsou dva a více aktérů (svolání schůzí EU, OSN či NATO).

Je důležité zmínit, že diplomatické prostředky prezidenta, jsou úzce propojeny s ideovými prostředky, neboť jsou součástí politických projevů, které prezidentovi náleží například v průběhu zahraniční návštěvy, proto považuje autorka za žádoucí je zmínit, i přesto, že v práci budou zmíněny pouze okrajově.

1.2.2. Ideové prostředky

Ideové nástroje zahraniční politiky slouží k šíření myšlenek, které jsou cíleně směřované veřejnosti a politickým elitám, ale i zahraničním subjektům. Prostřednictvím ideových prostředků se prezident ztotožňuje se svými názory a ideály, načež tím také dopomáhá tvořit obraz státu v zahraničí, často jsou také nazývány takzvanou veřejnou diplomacií. Za ideové prostředky zahraniční politiky lze považovat: práce s médii s dosahem v zahraničí, podpora ideově spřízněných skupin či stran, chování se v souladu s určitou myšlenkou či názorem, účast na mezinárodních událostech a zejména politickými projevy (Druláková 2007: 38). Součástí sekce ideových prostředků jsou politické projevy a s nimi spojená rétorika, které budou zmíněny v následujících odstavcích.

Politické projevy

Politický projev je často jediný způsob, který političtí aktéři využívají ke komunikaci se širší veřejností. S projevy se v současnosti setkáváme například na tiskové konferenci či je můžeme zaznamenat prostřednictvím masových médií. Projev je považován za rétorickou formu, která je určená k přednesení před publikem. Hlavním motivem projevů jsou informace, poučení nebo v nejčastějším případě přesvědčení. Politický projev lze označit za jednostrannou komunikaci, kdy se politik stává komunikátorem, a občané jsou posluchači. Prostřednictvím projevů, prezident prezentuje své názory či ideje svému publiku. Politické projevy jsou historicky nepostradatelně důležitým komunikačním prostředkem, který napomáhá, obeznámit širší veřejnost s agendou se kterou se političtí aktéři ztotožňují, respektive pomocí politických projevů politici mohou seznamovat širší veřejnost se svými ideály (Čmejkrková, Hoffmanová: 2003).

Rétorika

Rétorika a řečnictví jsou považovány za nezbytnou součást politických projevů, které mají své kořeny už v dávných dobách, kde byly považovány za součást demokracie. Jako samotný obor poskytuje rétorika základní teoretické znalosti o správné řečové komunikaci, tedy především po formální stránce a zdůrazňuje i specifické prostředky, které vedou k estetizaci projevu. Rétorika vytváří teoretickou základnu, která napomáhá vypěstovat

v člověku dostatečnou komunikativní schopnost, a to vzhledem ke specifické povaze prostředí, kterému je určena (Kraus 2003: 12).

Důležitou roli sehrál rozvoj svobodných medií konkrétně tisk, rozhlas a televize. Hlavním zájmem se tedy stává nezaujmout publikum pouze obsahem projevu, ale zejména i způsobem jakým byl přednesen. Jazyk, styl, způsob argumentace a později schopnost komunikovat se staly jednou nejdůležitějších součástí mediálního obrazu tehdejší politiky. Rétorika postupem času zastávala přední roli v mediální scéně, která se zaměřovala na individuální rysy politických projevů významných osobností. Václav Havel, jakožto spisovatel a umělec do svého řečnictví přidával specifické prvky jako například: metafory, časté řečnické otázky a oproti ekonomovi Václavu Klausovi či prognostikovi Miloši Zemanovi, který proslul svými bonmoty,¹ byly jeho projevy strukturované složitějšími kompozičními postupy a syntaktickými paralelismy (Kraus 2003: 15).

---

¹ Miloš Zeman, za dob jeho politické éry, proslul tzv. „bonmoty“. Slovo bonmot pochází z francouzského jazyka „bon mot“, a to je tzv. „dobré slovo“ – jedná se po většinou o krátký citát známe osobnosti se satirickým podtextem, v prostředí České republiky vešlo slovo bonmot do širšího vnímání veřejností zejména ve spojitosti s osobou Miloše Zemana

2. Teorie rolí

V této kapitole bude představen analytický model teorie rolí. Nejdříve se autorka zaměří na představení vzniku a vývoje již zmíněné teorie a nadále obeznámí i s některými empirickými aplikacemi. Z českých autorů, se problematice teorie rolí věnuje Vít Beneš ve svém článku *Teorie rolí Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky* (Beneš 2010).

2.1. Vývoj teorie rolí

Teorie rolí, je jedním z nejvyužívanějších konceptů pro analýzu zahraniční politiky. I přesto, že v názvu shledáváme slovo teorie, nelze konstatovat, že se jedná o teorii, tak jak ji většina z nás chápe. Pod pojmem teorie se rozumí vysvětlující model, který obsahuje tvrzení o příčinách a důsledcích jevů (Beneš 2010: 75). Jedná se o takzvaný analytický a konceptuální rámec, který skýtá metodologické postupy a konceptuální nástroje vhodné pro analýzu zahraniční politiky. Je nutné zdůraznit, že teorie rolí vychází z konkrétních epistemologických pozic, a proto nezaujímá zcela neutrální postoj ve vztahu k teoretickým přístupům.

Za počátek vzniku teorie rolí je označován rok 1970, kdy Kalevi Holsti publikoval článek *Koncepce národní role ve studiu zahraniční politiky* (Holsti 1970). Článek vznikl jako reakce na autory, kteří ve svých analýzách pracovali s pojmem role, aniž by brali v potaz, jak k pojmu role přistupují i jiné sociálně vědní disciplíny. K. Holsti přichází s definicí *koncepce národní role*, z čehož v návaznosti vychází opora celé teorie rolí. Holstiho práce může být chápána, jako kritika dominantních systémových přístupů, kdy analýzy vychází z tehdy bipolárního upořádání mezinárodních systémů. K. Holsti se snaží odvrátit pozornost zpět na domácí zdroje zahraniční politiky, vznikem takzvané koncepce národní role. Rok 1987 přináší vznik nového titulu *Teorie rolí a analýza zahraniční politiky*, jejímž editorem je Stephen G. Walker. Cílem tohoto sborníku bylo obdobně jako u Holstiho, detailně propracovat konceptuální nástroje a východiska pro výzkumy se zaměřením na zdroje zahraniční politiky uvnitř samotného státu. Autoři v titulu aplikují analytický rámec na zahraniční politiku několika států a těmito kroky potvrzují užitečnost teorie rolí pro analýzu zahraniční politiky (Beneš 2010: 74).

Teorie rolí se také opírá o úvahy sociologů a psychologů, což je patrné z Holstiho práce, ve které navazuje na úvahy o formování "lidského já" Georgeho H. Meadea, teorie rolí, jako specifický nástroj pro analýzu zahraniční politiky, kde se nechal inspirovat symbolickým

interakcionismem². Souhrnný přehled literatury k teorii rolí v sociálních vědách nabízí také Steven Campbell, který interpretuje i možnost užití teorie rolí ve vztahu k analýze zahraniční politiky USA (Beneš 2010: 84).

2.2. Konceptuální rámec teorie rolí

Teorie rolí, jak ostatně vypovídá z názvu, se soustřeďuje zejména na zkoumání rolí. Role jsou zastoupeny jednotlivými státy a společně vytváří interakci v mezinárodním systému. Postupným vývojem vznikalo mnoho konceptů, které byly autory přidány do konceptuálního rámce teorie rolí. Klíčovým konceptem je *koncepce národní role*, která byla poprvé představená samotným Holstím již v roce 1970. *Koncepce národní role* je Holstím definována, jako prostředek, jímž politici interpretují pravidla a jednání jejich státu. Jedná se o cílenou úlohu, která má být zastupována ať už ve vztahu k vnitřní struktuře státu či vnějšímu okolí neboli mezinárodnímu systému. Holstiho formulace byla přijata několika odborníky, kteří se zabývali teorií rolí. Jedním, z nichž je například Ulrich Krotz, který vymezuje *konceptci národní role* jako, vnitrostátně sdílená stanoviska a povědomí o tom, jaká je správná role a účel toho kterého státu jakožto kolektivu v mezinárodní aréně“ (Beneš 2010: 74).

Hlavní funkcí role je, poskytnout aktérovi relativně stabilní pocit totožnosti či identity. Bez jisté identity může aktér jen těžko dát řád a smysl vnějšímu prostředí, a v konečném důsledku je těžko zvladatelné vystupování v širší společnosti, to pak dle Glenna Chafetze platí, jak pro stát, tak pro jedince (Beneš 2010: 74).

Koncepce národní role jsou obecně vnitrostátní záležitosti, a jelikož se dají do jisté míry označit za proměnlivé vzhledem k variabilní historii, je nezbytně nutné, aby částečně vykazovaly stabilní roli zejména pro efektivní fungování. „Práce, které využívají pojem *koncepce národní role*, se soustřeďují na zachycení kontinuity v zahraniční politice“ (Beneš 2010: 74). Toto tvrzení pouze dokazuje, že pokud pohlížíme na poměrně stabilní vnitrostátní významové struktury, dávají jejich zahraniční politiky smysl i v případě, že se jeví, jako protichůdné. *Koncepce národních rolí*, tedy nedefinuje pouze roli aktéra a účel jeho zahraniční politiky, ale také zahrnuje domácí výklad mezinárodního systému a struktury.

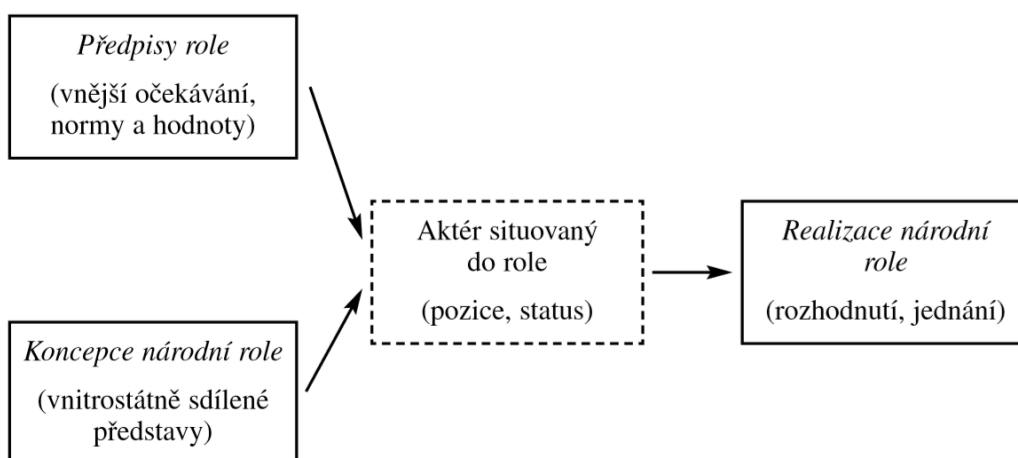
² Jedná se o přístup, který zkoumá společnost skrze interakce jedinců a také jejich interpretace. Mezi jedinci následně probíhají interakce, každý jedinec interpretaci nějak klasifikuje a přidá jí jistý význam. Některé významy se sdílí mezi jedinci a poté se stávají symboly, které se mohou po čase měnit.

V teorii rolí není vymezena pouze *koncepce národní role*, v tomto konceptu je možno nalézt mnoho dalších pojmů, které jsou nezbytně nutné ke správnému zacházení s daným konceptem teorie rolí. Dalším pojmem, jsou takzvané *předpisy role*, tento pojem byl zaveden samotným Holstim, který předpisy role definoval, jako jisté předpoklady chování či norem, které byly přisuzovány společností nebo institucemi jednotlivým pozicím (Beneš 2010: 74).

V soudobé konstruktivistické terminologii lze hovořit o *předpisu rolí*, jako o sdílených normách a očekáváních, které jsou součástí takzvané sociální struktury mezinárodního systému. Dříve se teorie rolí soustředila zejména na vnitřní zdroje zahraničně politického jednání (*koncepce národních rolí*) a ty vnější faktory, jakožto strukturální faktory byly opomíjeny (Beneš 2010: 74).

Autoři Stephen Walker a Sheldon Simon představili, nový strukturální koncept zvaný sada rolí. Definují tento koncept jako soubor významných ostatních aktérů a jejich vzájemných rolí v systému. Tito autoři poukazují, že struktura sady rolí je výsledkem procesu *umístění rolí*, kdy jednotliví příslušníci proměňují svoji roli odezvou na to, jak ostatní členové řeší svůj konflikt. Sadu rolí lze tedy označit za soubor, který obsahuje síť vzájemných očekávání, které tvoří dynamický a sdílený systém (Beneš 2010: 75). Jinou interpretaci pojmu poskytuje například Le Prestre, který vysvětluje sadu rolí, jako soubor rolí jednoho státu ve vztahu k rozsáhlejší škále ostatních aktérů (Beneš 2010: 75).

Realizace národní role je posledním pojmem, který bude představen. Realizace role interpretuje konkrétní zahraničněpolitické rozhodnutí, jímž je role naplňována. Jedná se o soubor postojů, rozhodnutí, ale také reakcí a závazků, které byly naplněny ve vztahu k ostatním státům (Beneš 2010: 75).

Obrázek č.:1: (Beneš 2010: 76)

Teorie rolí bude v práci užita, aby analyzovala prezidenta, jakožto aktéra české zahraniční politiky, pomocí této teorie můžeme nahlédnout, zdali prezident představuje silného aktéra na poli české zahraniční politiky či naopak. K analýze prezidenta, bude užito schéma od Víta Beneše, ve kterém jsou znázorněny nejdůležitější sféry a pojmy obsažené v konceptu teorie rolí. V následujícím odstavci stručně vysvětlím pojmový aparát obsažený v tomto schématu.

1. Předpisy role

Jsou intersubjektivně sdílené normy a očekávání, které spolu tvoří sociální strukturu mezinárodního systému (Beneš 2010: 75). V tomto případě se bude jednat o prezidentovy předpisy role a ty mohou nabývat různých hodnot jak už formálních či neformálních.

2. Koncepce národní role

Jsou vnitrostátně sdílené představy, které zahrnují mínění jednotlivých zahraničněpolitických aktérů, jako jsou ministr zahraničních věcí, premiér, ale i celospolečenskou reflexi.

3. Aktér situovaný do role

Aktérem pro tuto práci bude prezident, dle ústavního pořádku se na tvorbě zahraniční politiky podílí i exekutiva, jakožto vláda, v této práci bude předmětem výzkumu rozhodnutí a jednání samotného prezidenta, jakožto aktéra zahraniční politiky.

4. Realizace národní role

Tento pojem vykazuje konkrétní řešení a rozhodnutí prostřednictvím nichž byla role konstruována. Pod tímto pojmem se skrývá například konkrétní plnění závazků, vydání rozhodnutí nebo reakce na danou situaci či událost. Jelikož je práce zaměřena na prezidenta, jakožto aktéra zahraniční politiky, je pro práci účelné zkoumat konkrétní rozhodnutí prezidenta v případě, že nedošlo k souladu s vládou.

2. Vymezení analytického rámce

Prezidentův vliv leží vedle významných pravomocí především v neformální politické rovině tvorby zahraniční politiky, přičemž formální a neformální rámec působností se prolíná a mnohdy je těžké, od sebe tyto rámce oddělit (Borčany 2007: 55). Za formální pravomoci, kterými disponuje prezident při tvorbě zahraniční politiky, budou v práci považovány tzv. *Diplomatické prostředky*, které ilustrují tradiční reprezentační a ceremoniální funkce a při většině případů vyžadují kontrasignaci vlády. Naopak prostředky, které nevyžadují kontrasignaci vlády a lze je označit za neformální rámec působení prezidenta, budou v práci označovány, jako *Ideové prostředky*. Toto rozdělení působností prezidenta, bude vycházet zejména z titulu *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Drulák, Druláková 2007), kde byly tyto pojmy jasně vymezené a definované autory: Radkou a Petrem Drulákovými. Stěžejní pro tuto práci budou prostředky ideové, na jejímž základě autorka představí zahraniční politiku jednotlivých prezidentů vůči mezinárodním organizacím, tedy Evropské unii a Severoatlantické alianci. Prostřednictvím ideových prostředků může prezident nastolovat vlastní agendu, a to zejména skrze vyjadřování se k aktuálnímu politickému dění vlastními projevy, což je významným nástrojem při formulaci obecného ideového rámce ČR. Tyto prostředky nelze kontrasignovat vládou a vznikají na základě prezidentova vlastního svědomí a vědomí (Koudelka 2011: 1078).

Na základě zpracovaných dat bude autorkou nastíněn pohled dosavadních prezidentů na organizace EU a NATO, přičemž se autorka zaměří na problematiku dle četnosti významu a výskytu. Autorka se bude snažit analyzovat zahraniční politiku jednotlivých prezidentů, dle podobných aspektů, přičemž bude nutné zohlednit proměnlivou politickou situaci, která byla na pozadí při výkonu úřadu jednotlivých prezidentů. Na základě představení obsahu zahraniční politiky skrze ideové nástroje jednotlivých prezidentů, bude možné doložit, zdali prezidenti navazovali na odkaz Václava Havla v zahraniční politice vůči organizacím EU a NATO a zodpovědět, tak jednu z výzkumných otázek, přičemž v závěru budou tyto aspekty porovnávány a vyvozeny podobnosti či odlišnosti jednotlivých prezidentů k výše zmíněným organizacím.

Rozhodování ve smyslu zahraniční politiky je dle ústavního pořádku zastupováno zejména vládou, která nese odpovědnost za zahraniční politiku. V praxi tomu, tak mnohdy nebývá, neboť prezident vystupuje v poměrně dominantní roli aktéra při tvorbě zahraniční politiky, a to skrze nastolování své vlastní agendy, kterou interpretuje prostřednictvím svých

postojů a myšlenek k aktuálnímu politickému dění. Těmito uskutečněnými kroky, prezident pak přináší do zahraničněpolitického diskurzu své preference, načež mnohdy dochází ke konfrontaci mezi vládou a samotným prezidentem, což Martin Hrabálek nazval ve svém díle, jako tzv. exekutivní dualitu. Tento vzniklý fenomén, lze pozorovat již od prvního funkčního období tehdejšího prezidenta Václava Havla, přičemž u zbylých dvou prezidentů lze pozorovat obdobné tendence.

První systematickou analýzu, která se zabývala, tématikou exekutivní duality vůči zahraniční politice České republiky představil výše zmíněný Martin Hrabálek (Hrabálek 2007: 31). Hrabálek spolu s dalšími odborníky upozornil na poměrně stručné a vágní formulace v Ústavě ČR, které vykazují nejasnou dělbu pravomocí mezi prezidentem a vládou při tvorbě zahraniční politiky ČR. Kromě nejasné dělby pravomocí Hrabálek poukazuje také na další faktor, který napomáhá exekutivní dualitě, a tím jsou silné osobnosti v roli prezidenta. Tyto nejasnosti zdůvodňoval Hrabálek tím, že prezidentům Václavu Havlovi a Václavu Klausovi se podařilo vnést do zahraničněpolitického diskurzu své osobní přednosti, které nebyly vždy v souladu s preferencemi vlády, a to vedlo ke vzniku konfliktům (Hrabálek 2007: 31-32). Konfliktů mezi vládou a prezidentem, během funkčních období všech tří dosavadních prezidentů, lze zaznamenat hned několik, přičemž právě tyto střety způsobily, že zahraniční politika České republiky nepůsobila vždy koherentně. Nejvíce vzniklých konfliktů, bylo způsobeno právě odlišným pohledem či názorem k dané situaci. Konflikty, které byly vybrány pro zpracování této analýzy, ilustrují nesourodost mezi prezidentem a vládou, což se odrazilo při tvorbě zahraniční politiky. Veškeré střety mezi vládou a prezidentem, které budou analyzovány v této práci, vznikly na základě odlišných názorů a postojů k problematice či úkolům, kterým Česká republika čelila, přičemž u všech byla zřejmá souvislost s českou zahraniční politikou vůči mezinárodním organizacím EU a NATO. V neposlední řadě u všech jsou znatelné kroky, které prezident podnikl v rozporu s vládou.

Teorie rolí byla vybrána, aby nám ukázala na vzniklých konfliktech mezi vládou a prezidentem, jak jednotliví dosavadní prezidenti konstruovali svou roli v zahraniční politice. Pomocí teorie rolí, budeme v analytické části analyzovat paralelu jednání na ose prezident a vláda, kde zjistíme, zdali při konstrukci role prezidenti zastávali obdobné tendence a následně určíme, zdali svou roli prezidenti posilovali či nikoliv. Konflikt a jeho vznik rozebereme a popíšeme pomocí schématu od Víta Beneše. Zpočátku budou představeny prezidentovy *předpisy role*, poté jaká *koncepce národní role* byla zastoupena vládou

a veřejným míněním. Následně bude určeno, jak probíhala *realizace role* a jak se střetávala s *vládní koncepcí role*.

Na základě výše zmíněných bodů, budeme analyzovat, jaký vliv měl prezident na tvorbu zahraniční politiky, a to v případě jednotlivých konfliktů, ke kterým došlo. Napřed bude popsáno stanovisko vlády a veřejnosti, ke konfliktu vycházející z *konceptu národní role*, poté bude naopak vyobrazen přístup prezidenta ke konfliktu, vycházejícím z jeho *předpisu role*. Na průběhu konfliktu budeme pozorovat, jak prezident jakožto klíčová postava konstruoval svou roli.

Na základě studie lze určit, zdali prezident svým jednáním a přístupem posílil svou roli, jakožto aktéra zahraniční politiky či nikoliv. Závěrem této analýzy konfliktu, budou vyhodnoceny přístupy obou aktérů, v našem případě prezidenta a vlády. Posledním bodem zájmu bude představeno, zdali nastala *změna v konstrukci jeho role* či *změna ve vnímání jeho role exekutivou*. Pokud konstrukce role prezidenta byla ve vztahu ke konfliktu změněna, znamená to, že prezident usiluje o rozšiřování pravomocí a zároveň tak posiluje na významu své role. Dalším důležitým aspektem je změna *vnímání role exekutivou*. Pokud nastala změna ve vnímání role exekutivou, znamená to, že vláda přijala pozměněnou konstrukci role a prezident tím zesílil svoji pozici a rozšířil tak neformální pravomoci. Pokud exekutiva nepřijala změnu ve vnímání role, prezident tím nevydobył své a jeho role nenabrala na síle. Na základě vypracované analýzy bude hlavním cílem zodpovězení druhé výzkumné otázky, zdali prezidenti využívali stejné, či odlišné prostředky, při konfrontaci s vládou.

Celá tato metodologická část bude vycházet zejména z primárních zdrojů, což budou projevy všech dosavadních prezidentů, které jsou uveřejněny na jejich osobních webových stránkách, či v relevantních mediích. Nadále bude užita akademická literatura, která obsahuje systematické analýzy prezidentů při tvorbě zahraniční politiky ČR například: *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky* (Kořán et al. 2016), *Česká zahraniční politika: aktéři, struktura, proces* (Kořán et al. 2007) a *Česká zahraniční politika v roce...* (Kořán et al. 2004-2015).

Prezident, jakožto aktér zahraniční politiky, bude v této práci představen ve dvou rovinách, přičemž první se bude věnovat obsahu zahraniční politiky vůči organizacím EU a NATO, a to prostřednictvím ideových prostředků. Ideové prostředky budou definovány dle typologie Drulákových v díle *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Drulák, Druláková 2007). V práci budou ideové prostředky ilustrovány jako neformální prezidentovy nástroje, kterými může prezident ovlivňovat zahraniční politiku a nastolovat vlastní agendu. Druhá rovina výzkumu, bude zaměřena detailněji, a to přímo na konflikt, který vznikl důsledkem

nesouladu vládní politiky s agendou prezidenta při tvorbě zahraniční politiky vůči organizacím EU a NATO.

3. Václav Havel

Václav Havel, osoba, která sehrála roli hlavního tvůrce zahraniční politiky v polistopadových letech. Byla to osobnost, která nastolovala zásadní témata a představovala hlavního nositele strategických iniciativ. Až dokonce svého mandátu ovlivňoval politické dění nejen na území České republiky, ale i střední Evropy (Borčany 2016: 70).

Václav Havel byl posledním československým a zároveň prvním prezidentem samostatného českého státu v roce 1993. Už tento samotný fakt dokládá výjimečné postavení prezidenta, který se těšil po celou dobu jisté osobní autoritě, čemuž napomáhalo i mezinárodní mínění, které respektovalo Havla, jako jednoho z nejvýraznějších disidentů východního bloku (Hrabálek 2007: 33).

Lidská práva a jejich dodržování bylo pro Václava Havla ústředním tématem a součástí jeho celoživotního postoje. Tento velký zájem o tuto problematiku mu lze přisuzovat na základě historických událostí, se kterými se on sám za svůj život setkal, přičemž největší pohnutkou byl komunistický režim, kterým byl na dlouhá léta zasažen samotný stát Československo. Prvním krokem k jeho zájmu a pochopení pro lidská práva byl dokument Charta 77, jejímž byl signatářem a také jedním z hlavních iniciátorů. Po zvolení do funkce prezidentského úřadu se tomuto tématu i nadále věnoval, a to především skrze své projevy doma i v zahraničí. Základem jeho myšlení v této problematice byla vždy odpovědnost každého jedince za dodržování základních lidských práv kdekoliv ve světě. I po odchodu z prezidentského úřadu se nadále angažoval v dodržování lidských práv především na Kubě, Bělorusku, Barmě, ale také v Severní Koreji.

Prezident Václav Havel věnoval pozornost zejména řešení konfliktů mezinárodního rozměru, načež právě těmito kroky získal celosvětové uznání. Havel vždy preferoval řešení formou dialogu, prosazení demokracie a efektivní fungování občanské společnosti. On sám aktivně podporoval snahy o mírový proces na Blízkém východě, kam uskutečnil během svého mandátu celkem sedm významných zahraničních cest. Vysoká míra aktivity lze zaznamenat také ohledně mírových řešení při Balkánské krizi. Prezidentovi je přisuzována iniciace aktivit, které cílily na podporu užší spolupráce se sousedními státy. V rámci svého úsilí prezident Václav Havel apeloval na vyrovnání se s křivdami minulosti v souvislosti s druhou světovou válkou. Prezidentovi je také přisuzován podíl na vzniku Visegradské skupiny, na jejímž základě státy střední Evropy efektivněji spolupracovaly v procesu integračních snah

do mezinárodních struktur. Po celou dobu jeho funkce patřilo k hlavním tématům zahraniční politiky zakotvení demokratizačního procesu v České republice integrací, jak do Evropské unie, tak do NATO. Prosazoval zejména sdílení společných hodnot. Po celou dobu se zabýval nejen rozšířením těchto dvou, výše zmíněných organizací, ale především i širšími otázkami, zaměřenými na národní identitu a roli občanské společnosti v integrujícím se světě.

4.1. Odkaz Václava Havla v zahraniční politice České republiky ve vztahu k mezinárodním organizacím: EU a NATO

4.1.1. Václav Havel a Evropská integrace – Ideové prostředky

Havel patřil, mezi jednoznačné podporovatele evropské integrace po celou svou politickou kariéru. Na vzniku tohoto evropského společenství později Evropské unie se podílel aktivně. Své myšlenky sdílel při příležitosti svých častých prohlášení či prezidentských projevů na toto téma. Jedním z takovýchto projevů přednesl na půdě Evropského parlamentu ve Štrasburku v roce 1994, kde zodpovídal tři otázky spojené s budoucností Evropské unie. „Evropskou unii nechápu jako nějaký monstrózní nadstát, v němž by se měla postupně rozpustit svébytnost všech přerozmanitých součástí Evropy, národů, států, etnik, kultur, regionů. Naopak chápu ji, jako systematickou tvorbu prostoru, umožňujícího různým svébytným součástem Evropy rozvíjet se svobodně a po svém, a to v prostředí trvalého bezpečí a pro všechny výhodné kooperace, založené na principech demokracie, respektu k lidským právům, občanské společnosti a otevřené tržní ekonomiky“ (Havel 1994).

Václav Havel chápal integraci, jako pozitivní demokratický proces, ve kterém dochází ke spojení evropských států zejména v duchu partnerství a spolupráce. Tuto myšlenku sám tehdejší prezident V. Havel přednesl ve svém projevu, kdy vyzýval, aby se Česká republika stala součástí „rodiny“ evropské demokracie (Brunclík 2009: 126).

Havel považoval myšlenku sjednocené Evropy za společný civilizační prostor, kde je zaznamenaná rozmanitost všech budoucích členských států. „Tento bezprecedentní pokus založit politický pořádek a spolupráci v Evropě na vskutku spravedlivých základech, i totiž na rovnoprávnosti všech, je velikou šancí pro Evropu, a tím i pro celý svět a my nemůžeme stát stranou tohoto díla. Neznamená to jenom systematicky přizpůsobovat naši ekonomiku a celý náš právní řád pravidlům Evropské unie. Znamená to cosi víc: pěstovat v sobě své evropanství“ (Havel 1995).

Jak poznamenal ve svém díle *Z periferie do centra Evropy* Miloš Brunclík (Brunclík 2009), prezident Václav Havel se nikdy příliš nezabýval technickým pojetím evropské integrace, přesněji řečeno řešením konkrétních problémů a metod, které byly s integračním procesem spojeny. Naopak se zaměřoval na filozofické pojetí integračního procesu, kde se jej snažil orientovat spíše na obecnější vize a na záležitosti dlouhodobějšího významu (Brunclík 2009: 127). To, že Havel dával přednost duchovnímu pojetí v procesu integrace, dokazuje i jeho proslov před Evropským parlamentem, kde zhodnotil Maastrichtskou smlouvu. Podotkl, že ve smlouvě postrádá mravní a citovou dimenzi. „Má-li toto velké administrativní dílo, které by mělo evidentně usnadnit život všem Evropanům, vskutku vydržet a obstát v nejrozmanitějších zkouškách času, pak musí být daleko viditelněji tmeleno ještě něčím jiným, než jen strukturou předpisů a norem“ (Havel 1994). Tento fakt dokládá i to, že Havel měl vůči Evropské unii, taktéž kritické názory a neztotožňoval se s celým pojetím evropské integrace, jak mu mnohdy bývá přisuzováno. Václav Havel podporoval vznik evropské ústavy, která by byla srozumitelná i obyčejným Evropanům, apeloval zejména na původní smysl evropských integračních snah, on sám varoval před příliš pragmatickým zaměřením ve vztahu k hospodářské spolupráci. Václav Havel také pozitivně nahlížel na rozšiřování Evropské unie. Otevření dveří novým členským státům považoval za větší pravděpodobnost pro udržení míru a bezpečnosti v Evropě, neboť důsledkem přijetí více států do společenství, je vyšší pravděpodobnost soudržnosti členských států a sdílení společných hodnot (Brunclík 2009: 129).

V případě bezpečnosti, Havel častokrát apeloval na užší spolupráci organizace NATO s EU, apeloval na to, aby organizace fungovaly nezávisle na sobě, ale zároveň si nekonkurovaly. V. Havel byl znám pro své osobní sympatie vůči Spojeným státům a apeloval na udržení transatlantických vztahů, nicméně poukazyval na důležitost společné evropské bezpečnostní politiky, zejména pokud půjde o problém, který se vehementně týká Evropy (Havel 2000).

Václav Havel byl znám, především pro velkou podporu rozšiřování evropského společenství. Na základě této problematiky byl součástí mnoha diskuzí a také velkého množství projevů, kde rozšiřování popisoval pozitivně a zároveň jej obhajoval, jako nejlepší cestu demokratického procesu. „Není tomu tedy tak, že sjednocující se část Evropy utrpí svým rozšířením, ale právě naopak: dlouhodobě utrpí jedině svým nerozšířením“ (Havel 1996).

Do posledních chvil svého úřadu projevoval svou náklonnost vůči Evropské unii a bezmeznou podporu přijetí, což dokládá i fakt, že on sám ihned po odhlasování Parlamentu

byl taktéž obhájcem uskutečnění referenda o přístupu České republiky do Evropské unie (zpravy.idnes.cz 2002).

4.1.2. Václav Havel a organizace NATO – ideové prostředky

Od roku 1990 ještě v období Československé federativní republiky začal Václav Havel propagovat myšlenku jednotné demokratizované Evropy. Jedním z nejdůležitějších úkolů, na které Havel apeloval, byla kolektivní bezpečnost. Organizaci NATO sám Havel popsal, jako strukturu smysluplnější, demokratičtější a lépe fungující. Organizace NATO měla být novým pilířem pro nový bezpečnostní systém (Havel 1990). Václav Havel jako první státník „nové demokratické Evropy“ se v roce 1991 vydal na ministerské zasedání Severoatlantické rady, kde přednesl první představy o budoucnosti střední Evropy ve spolupráci s NATO.

Po rozpadu Československé republiky se Václav Havel 1. lednem roku 1993 stal českým prezidentem, a i nadále rozvíjel myšlenku budoucího spojení České republiky s organizací NATO. Prezident ve spojení s NATO očekával vylepšení armádních struktur a zejména záruky bezpečnosti. Havel taktéž, jako u EU, poukazoval na mravní a duchovní spřízněnost všech členů, přičemž rozšíření spojení pro něj znamenalo novou vizi. Přičemž tento fakt lze doložit na jeho vehementní snaze uspořádat v Praze Summit NATO, který se nakonec uskutečnil v roce 2002. Ústředním tématem tohoto summitu, byla snaha o rozšíření Aliance o dalších sedm zemí. Tento pražský summit naplnil prezidentova očekávání, tím že přizval k rozhovorům o vstupu sedm dalších zemí (natoaktual.cz 2002).

Členství v alianci vnímal jako náhradu za Varšavskou smlouvu, od které se v roce 1991 odstoupilo. Vstup do Aliance se postupem času stal Havlovou zahraničně politickou prioritou, protože dle jeho názoru spojení s aliancí garantovalo zajištění hodnot, ale také principů tvořící demokracii, neboť se organizace ukázala, jako akceschopnější nežli KBSE³ (Borčany 2016: 72). „V každém případě ale členstvím v Alianci významně vzrostla naděje, že se už žádná okupace opakovat nemůže a že nás nemůže přepadnout někdo, kdo by kalkuloval s nečinností celého euroatlantického demokratického světa“ (Havel 1999). Z výše uvedeného úryvku Havlova projevu lze interpretovat Havlovo pozitivní nahlížení na vstup

---

³ Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě byl podepsán roku 1975 v Helsinkách. Závěrečný akt KBSE je považován za významný krok ke snížení napětí studené války a diplomatické vítězství Sovětského svazu v jeho snaze o upevnění územních a politických zisků vyplývajících z druhé světové války (zejména uznání existence NDR, hranice na Odře a Nise a sovětských územních zisků v bývalém Východním Prusku a na území dnešní Litvy) výměnou za závazky v oblasti lidských práv, které Sovětský svaz stejně nemínil dodržovat. (Durman 1998: 167)

do transatlantické mezinárodní struktury. Havlův ideál vůči NATO spočíval v tom, že nám, jakožto Evropanům zajistí celoevropskou bezpečnost.

„Žádná země při vstupu do Aliance referendum nepořádala, s výjimkou Španělska, které toho pak litovalo. Aliance je vlastně smlouvou mezi státy, a proto není nutné o ní rozhodovat referendem“ (Havel 1997). Vzhledem k tomu, že si byl vědom možných negativních dopadů, které by mohly ovlivnit vstup České republiky do NATO, a tím narušit směřování zahraniční politiky, byl jedním z vrchních odpůrců v otázce uspořádání referenda. Bylo to zapříčiněno i tehdejším veřejným míněním, které bylo vůči NATO spíše negativní.

V únoru 1999 prezident podepsal listiny o přístupu České republiky k organizaci NATO, čímž dokončil proces přístupových jednání. Tuto událost považoval za historický okamžik, neboť byla zajištěna bezpečnost, přičemž připomněl, že členství je nadějí, ale zároveň i závazkem (Havel 1999).

Jak uvedl sám Havel ve svém prohlášení, při slavnostním projevu, NATO se stalo pro Českou republiku nejen nadějí, ale i závazkem, načež členství zahrnovalo participaci České republiky při akcích, které byly uspořádány ve jménu Aliance.

Ihned po vstupu do NATO, nastala celoevropská krize, která byla způsobena konfliktem v Kosovu. Operace v Kosovu, byla první operací nově uspořádané aliance, přičemž byla velkou zkouškou v plnění závazků pro nové členy. Postoj České republiky k samotnému řešení konfliktu v Kosovu byl rozporuplný. Právě v samotném zapojení České republiky do kosovské krize zaujímal hlavní roli prezident, který svými výroky a aktivitami jednal v ostrém kontrastu s diplomacií a vládou, načež případné zásahy vehementně podporoval. V České republice tak vznikla dvojsměrná názorová linie, kdy vláda zaujímal bezpodmínečný odpor vůči vojenskému zásahu v Kosovu. Toto tvrzení lze doložit proslovem tehdejšího premiéra Miloše Zemana ve Štrasburku, ve kterém oznámil, že Česká republika operaci nepodpoří, načež Havel toto tvrzení vyvrátil, svým prohlášením, které přednesl, při zasedání Kanadského parlamentu. „Musím říct něco jiného: na světě musí být spravedlivý mír a tomu je třeba podřídit zájmy České republiky. Aliance, jejímiž členy jsou dnes Kanada i Česká republika, vede zápas proti genocidnímu režimu Slobodana Miloševiče“ (Havel 1999). I přes ambivalentní postoj České republiky, byla nakonec vládou učiněna řada rozhodnutí, která akci nakonec usnadnila, například dovolila NATO využívat český vzdušný prostor, železnice, či letiště. V rámci Aliance Česká republika nakonec podpořila druhou vlnu náletů a dala k dispozici polní nemocnici pro misi v Kosovu. Koncem června roku 1999 se Václav Havel vydal do Kosova, jakožto první hlava z členských států aliance, i v tomto

případě se jednalo o krok, ke kterému měla česká diplomacie spolu s vládou námitky, neboť cesta nebyla koordinována Ministerstvem zahraničních věcí.

Závěrečným aktem Havlových postojů k vojenským operacím skrze Alianci, byl jeho podpis pod takzvaný „Dopis osmi“, pouhé dva dny před vypršením jeho prezidentského mandátu. Tento krok znovu nezískal pochopení u české diplomacie a vlády. Ačkoliv Havel dopis podepsal bez souhlasu ministerstva zahraničí a premiéra, Česká republika byla v zahraničí reflektována, jako země, která podporuje operaci spojenců v Iráku. Právě tento poslední krok během jeho prezidentského úřadu, bude předmětným bodem zájmu pro následující kapitolu, která bude věnována analýze konfliktu vlády s prezidentem, načež bude užita teorie rolí. Pomocí zmíněné teorie rolí, bude představeno, jak prezident konstruoval svou roli v průběhu konfliktu a zdali se mu tak podařilo vydobýt silnější postavení v roli aktéra zahraniční politiky.

4.2. Václav Havel – Dopis „osmi“

4.2.1. Nastínění konfliktu

Irácký konflikt měl výrazný dopad na celkové fungování mezinárodního systému, ale i na vzájemné vztahy v rámci NATO. V období hledání řešení irácké krize se dá polemizovat o značném roztržení Evropy na tu „starou“ část, kterou představuje Francie a Německo. Tato skupina preferovala aplikaci mezinárodního nátlaku skrze diplomatické vyjednávání s mandátem Rady bezpečnosti OSN. V rozporu s nimi stála skupina v čele zejména s Velkou Británií, která preferovala rázné řešení konfliktu, a to vojenským zásahem Spojených států amerických, jejichž cílovým východiskem pro řešení krize bylo svržení iráckého diktátora Saddáma Husajna a následná takzvaná stabilizace regionu. Na podporu tohoto zásahu vznikl takzvaný „Dopis osmi“. Jednalo se o dopis, pod který se podepsalo celkem osm státníků. Ve všech případech byl dokument podepsán premiérem, jakožto zástupcem dané země, pouze Česká republika tvořila výjimku, kdy představitel země byl sám prezident. Dopis, jímž signatáři (bez výjimky byli členy mezinárodní organizace NATO z Dánska, Maďarska, Itálie, Polska, Portugalska, Španělska a Velké Británie) podpořili vojenský zásah zvaný „odzbrojení“ Iráku. Tento dopis také podporoval jednotu Evropy a Spojených států amerických, při řešení irácké krize, zejména pak společnou obranu při ohrožení světové bezpečnosti, demokracie a lidských práv. Plné znění tohoto dopisu, bylo uveřejněno v deníku Wall Street Journal v roce 2003 a následně i v dalších novinách.

Postoj prezidenta Václava Havla vůči irácké krizi vyvolal vlnu příznivců, ale také spousty protichůdných reakcí na mezinárodní, ale i vnitřní politické scéně. Tento postoj vyvolal spor mezi tehdejšími prezidentem Václavem Havlem a premiérem Vladimírem Špidlou, protože v otázce řešení konfliktu nezastávali jednotný názor. Ke konfliktu mezi vládou a prezidentem došlo v roce 2003, kdy V. Havel podepsal takzvaný dopis osmi a jednal v ostrém kontrastu s vládou.

4.2.2. Analýza konfliktu

1. Předpisy role

Účel tohoto jednání byl ze strany Spojených států amerických definován, jako proces demokratizace a nastolení stabilizace v regionu. Postoj Václava Havla, byl definován, jakožto dodržení závazků a plnění jednoty v rámci spojení s organizací NATO. Dalším hlavním důvodem byla podpora demokratizace, která byla ústředním směrem české zahraniční politiky. Václav Havel byl zastáncem názoru, že nedemokratický režim v Iráku může ohrozit demokracii a bezpečnost celého regionu Evropy. Od počátku svého mandátu se prezident ztotožňoval s rolí silného „atlantisty“⁴ a ve svých projevech kladl důraz na význam spolupráce se Spojenými státy. Tento fakt, lze doložit na jeho tiskovém rozhovoru z roku 2003 pro deník Respekt, při kterém Havel potvrdil společný postup v řešení iráckého konfliktu, doslova uvedl, že: „není v zájmu naší civilizace, aby se Amerika dostala do izolace a současně do jakési civilizační války s celým arabským či muslimským světem. Není v zájmu světa, a ani v zájmu České republiky, aby se začala Aliance drodit“ (Havel 2003). Předpisem role tedy byla: demokratizace a podpora spojení v rámci Aliance.

2. Koncepce národní role

Postoj, který vykazovala Koncepce národní role vůči irácké krizi, nebyl až tak příznivý, jako tomu bylo u prezidenta, neboť jednotliví aktéři přistupovali k řešení situace s odlišnými postoji a idejemi. Vladimír Špidla, jakožto tehdejší premiér a předseda České strany sociálně demokratické, se s ohledem na členství jeho strany v Socialistické internacionále, nemohl pochopitelně ztotožnit s názorem prezidenta a dopis podepsat.

Naopak odlišný postoj lze zaznamenat samotným vystupováním tehdejšího ministra zahraničních věcí a předsedy politické strany KDU-ČSL Cyrila Svobody, který naopak působí jako příznivec intervence a odzbrojení Iráku, neboť prohlásil, že každý jedinec má právo na svobodu a demokracii (Drulák 2010: 182). Z pohledu veřejného mínění, byl postoj k řešení

---

⁴ Atlantismus, někdy také atlanticismus, je politický a kulturní postoj podpory úzké vzájemné spolupráce mezi Spojenými státy, Kanadou a Evropou týkající se politických, ekonomických a obranných vazeb, které mají zajistit prosperitu a bezpečnost skrze ochrany hodnot západní civilizace. <http://euractiv.cz/clanky/aktualne-v-eu/novy-atlanticismus-ve-stredni-a-vychodni-evrope/>

situace spíše protiválečný, tudíž v rozporu s prezidentovým smýšlením (Handl 2004: 130). Vzhledem k výše uvedeným důvodům, lze hovořit o nejednoznačné koncepci národní role, a také o nejednotném přístupu vlády v otázce irácké krize.

3. *Realizace role*

Prezident svou roli avizoval, tak že i přes nesouhlas vlády a nedoporučením Ministerstva zahraničních věcí, se s takovýmto přístupem ztotožnit, dopis podepsal, a to pouhé dva dny před vypršením jeho mandátu. Jelikož dokument, který byl podepsán, nebyl považován za mezinárodní smlouvu, prezident tak nejednal protiústavně a z právního hlediska měl na tento krok plné právo. Prezident učinil jednání, které nezískalo pochopení u vlády ani české diplomacie, přičemž tímto jednáním prezident deklaroval postavení ČR v zahraničí, jako státu, který souhlasně vyjadřuje podporu operaci spojenců v Iráku.

4. *Pozice vlády*

Politické strany se držely svých tradičních hodnot a udávaly trend, dle kterého se pak odráželo celé dění ve vnitřní politické scéně. Vláda nepůsobila jednoznačně a nejednala v souladu. Levicová strana zastupovala tzv. „antiválečný“ postoj, pravicová strana přes pár drobných připomínek zastávala postoj naopak válečný a ve středové straně lze nalézt, jak stoupence, tak i odpůrce válečného konfliktu (Handl 2004: 130).

„Za předpokladu, že bude vydán onen mandát OSN, poté se ČR přiměřeným způsobem začlení do akcí směřujících k vynucení těch rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Pokud Rada bezpečnosti OSN takovýto výrok neučiní, no, tak se nezapojíme.“ Reakce Vladimíra Špidly k řešení irácké krize (Špidla 2003). Za předsednictví Vladimíra Špidly, byla vláda sestavena zejména z levicové strany ČSSD, pravicové US-DEU (Unie svobody – Demokratická unie) a středové KDU-ČSL. Vladimír Špidla, jakožto tehdejší premiér České republiky, se neztotožňoval s názorem prezidenta a dopis, který mu byl předložen, se rozhodl, jej nepodepsat. Učinil tak i na základě doporučení Ministerstva zahraničních věcí. Položíme-li si otázku, proč tomu tak bylo, jednoznačně nalezneme odpověď. Jedním z důvodů, proč tak neučinil, je jeho stranická příslušnost. Tradiční strany, které jsou v levé části politického spektra, zastávají názory protiválečné a ztotožňují se zejména s řešením multilaterálního diplomatického rázu, či mírovým vyjednáváním. V tomto případě premiér zastával názor, že má pochopení pro vojenský akt vůči Iráku na podporu jeho odzbrojení a ztotožňuje

se společným evropským stanoviskem, ale pouze za podmínky, že dojde k vyčerpání všech mírových vyjednávání, kterým by mohl válečný konflikt předcházet. Další podmínkou, která byla taktéž zmíněna samotným premiérem na jednání v Bruselu, byl požadavek vystavení nového mandátu Rady bezpečnosti OSN speciálně pro tuto akci, kde by organizace sehrála přední roli (Český rozhlas 2003).

Cyril Svoboda, tehdejší předseda středové politické strany KDU-ČSL a také ministr zahraničních věcí, se k události stavěl poněkud v jiném světle. Na důkaz toho, že nebyl ani tak zdaleka proti vojenskému zásahu, lze doložit jeho prohlášením, kterým neustále připomínal, právo na svobodu a demokracii pro každého. I přesto toto prohlášení, nelze považovat KDU-ČSL za stranu, která se přikláněla k zásahu, neboť většina stoupenců středové strany se ztotožňovala především s levicovými názory, že vojenský zásah, vzhledem k nezískání mandátu Rady bezpečnosti OSN se nedá považovat za legitimní a nelze být ospravedlněn. K tomuto tvrzení se přihlásila rovněž i komunistická strana a menší levicové politické strany (Drulák 2010: 182).

Pravicová strana ODS, jakožto čistě opoziční strana, i přes jisté výhrady považovala vojenský zásah za legitimní. Obhajovala ho především v zájmu bezpečnosti euro-atlantického společenství a jednoty. Důvody byly především boj proti terorismu, který Husajnov režim ztělesňoval, a také odstranění zbraní hromadného ničení (Drulák 2010: 181).

Irák se stal konfliktním tématem a rozděloval politickou scénu na atlantisty, kteří prosazovali transatlantickou soudržnost v čele s politickou stranou ODS a europeisty, kteří zastávali hledání kompromisu v rámci Evropského společenství v čele s politickou stranou ČSSD (Drulák 2010: 181). V závěru lze říci, že pozice tehdejší vlády byla nejednoznačná a nepůsobila sjednoceným celkovým dojmem.

5. *Pozice prezidenta*

Pozice, kterou zaujímal tehdejší prezident Václav Havel, byla v porovnání s vládou daleko jednoznačnější. Havel se již od počátku, kdy nastoupil do funkce prezidenta, netajil se svou náklonností ke Spojeným státům americkým. To dokládá i řada politických projevů, cest a aktivit na podporu posílení transatlantických vazeb. Havel považoval euroatlantický svazek za velmi pevný a posilující pro obě strany. Jak uvedl, v rozhovoru pro Hospodářské noviny v únoru roku 2002 viděl ve spolupráci vysoké ambice a často upozorňoval na to, že po historických událostech, kterými si Evropa prošla, se nakonec odebrala, tím správným směrem. „Svět je tak propojen a propleten, že mezi Spojenými státy a Evropou se nějaké velké roztržky nebojím. Amerika vznikla jako jakási projekce mnoha evropských hnutí a ideálů. Evropa s Amerikou si asi vždycky budou blíže než kterákoliv z nich s nějakou jinou částí světa“ (Havel 2002).

I přes snahu Václava Havla jednoznačně obhájit a ospravedlnit zásah, který měl být Aliancí uskutečněn, se tehdejší premiér rozhodl pro nepodepsání dopisu, který mu byl předložen. Jedním z hlavních Havlových argumentů na obhájení rozporuplné situace, byla takzvaná rehabilitace systému po první a druhé světové válce, dalším z již užitých argumentů, bylo varování před bezpečnostní hrozbou celého euroatlantického prostoru (Drulák 2010: 182).

Rozhodnutí prezidenta podepsat dopis namísto premiéra, bylo v silném rozporu s vládou. I přes vysoký nátlak odpůrců z veřejného mínění, či na domácí politické scéně, Havla neodradilo v tomto rozhodnutí, které učinil. Jeho postoj a zejména jednání bylo ostře kritizované a vyvolalo celou řadu negativních ohlasů. I sám ministr zahraničních věcí Cyril Svoboda, deklaroval, že šlo o prezidentovo osobní rozhodnutí. "Pan prezident to podepsal v rámci své pravomoci jako prezident republiky. Je to jeho rozhodnutí," řekl Svoboda v deníku Lidové noviny (Svoboda 2003).

6. *Konstrukce role prezidenta*

Jak prezident konstruoval svou roli k danému konfliktu s vládou? Položíme-li si tuto otázku, lze doložit, že konstrukce prezidentovy role byla taktéž jednoznačná. Havel se postavil na stranu, která souhlasila s podporou zásahů, a ve svých prohlášeních tuto vojenskou intervenci obhajoval. Prezident svým postojem nezměnil své vlastní přesvědčení o vhodné zahraničně-politické orientaci České republiky, jakožto autonomního státu, protože jak bylo již uvedeno výše, Havel se od počátku zvolení řadil mezi tzv. „atlantisty“, z toho vyplývá, že jeho postoj k řešení konfliktu se nezměnil a navazoval tak na své předchozí ideje v otázce zahraniční politiky. Tím, že u nás známý „dopis osmi“, který vyšel v americkém deníku otištěný 30. ledna 2003, podepsal samotný prezident namísto premiéra, který k tomu byl vyzván, došlo na domácí politické scéně ke konfrontaci samotného prezidenta s vládou, která je za zahraniční politiku České republiky odpovědná. To naznačuje tomu, že prezident konstrukci své role změnil, a to, protože se rozhodl dopis podepsat, a tím jednal v rozporu s vládou. Nebyla to první situace, ve které se Havel neztotožňoval názorově s vládou, ale nikdy předtím nejednal přímo proti jejímu rozhodnutí. Na Havlovo rozhodnutí, reagovalo České ministerstvo zahraničí v čele s Cyrilem Svobodou, které uvedlo Havlovo rozhodnutí za jeho osobní postoj, nikoliv za vyjádřené stanovisko českou vládou (Český rozhlas 2003).

K situaci se také vyjadřoval sám tehdejší premiér Vladimír Špidla a spolu s Pavlem Rychetským, vydali prohlášení, že Česká republika není součástí vojenské koalice, která zaútočí na Irák. Česká diplomacie se tímto rozporuplným jednáním, ať už se strany prezidenta, či vlády dostala do svízelné situace, kdy bylo pro okolní státy složitým úkolem určit, zdali Česká republika je aktivní či pasivní spojenec koalice, jejímž cílem bylo svržení Saddáma Husajna (Český rozhlas 2003).

7. *Vnímání role exekutivou*

V dalším a posledním bodě, bude rozebráno, jak byla realizace prezidentovi role přijata vládou. Změnila vláda postoj vůči prezidentu, jakožto aktéru zahraniční politiky? Podařilo se prezidentovi rozšířit své pravomoci v oblasti zahraničně-politické otázky? Václav Havel rozhodně svým rozhodnutím usiloval o rozšíření svých pravomocí. Vláda jeho jednání

chápala jako jeho osobní iniciativu a nepovažovala to za oficiální ustanovení České republiky. To potvrdil ve svém prohlášení Vladimír Špidla, který zdůraznil, že postoj české zahraniční politiky je dán oficiálním rozhodnutím, nikoliv novinovými články, které jsou podepsány jakoukoliv osobou, jenž má významné postavení (Špidla 2003).

Ke změně vnímání role prezidenta nedošlo formálně. Ústavou nebyly implementovány pravomoci, které by rozšiřovaly prezidentovo působení v zahraniční politice. Změny, které však proběhly, nemusí být znatelné na první pohled. Prezident si vydobyl silnější postavení, jakožto aktér zahraniční politiky tím, že se rozhodl po svém a vláda mu v jeho jednání nějak zvláště neoponovala. Jak se později ukázalo, tento krok byl klíčovým bodem pro budoucí konstruování role prezidenta, neboť se od této doby prezidenti dostávali do konfliktu s vládou mnohem častěji. Tento pohled definoval i pro Českou tiskovou kancelář v roce 2005 Václav Pavlíček, který posílení prezidentova vlivu v zahraniční politice vnímal právě v souvislosti s tímto Havlovým jednáním vůči irácké krizi. Od té doby dle jeho slov posilovala role prezidenta zejména i v otázce zahraniční politiky České republiky (ČTK 2005).

5. Václav Klaus

5.1. NATO pohledem Václava Klause

Od prvopočátku se během své politické kariéry věnoval Václav Klaus spíše problematice Evropské unie. V otázkách NATO, nebyly jeho dialogy tak obsáhlé a zejména časté. Severoatlantická aliance hrála v očích Klause nezastupitelnou roli pro udržení stability, bezpečnosti, ale také prosperity na evropském poli. Klaus vnímal úzké kulturní a politické vztahy se Spojenými státy spíše pozitivně (Klaus 2004).

Klaus chápal integraci do NATO, jako integraci do struktury, která nemá pouze jednoho úhlavního nepřítele. Václav Klaus po vzniku ČR byl zastáncem a jedním z hlavních podporovatelů v otázce vstupu ČR do NATO. Integraci do NATO vnímal, zcela pozitivně a odmítal, aby EU vytvářela vlastní bezpečnostní struktury, či se dokonce izolovala. „Stejně jako stávající členové, i Česká republika zastává názor, že je Aliance klíčovým příspěvkem pro všeobecnou bezpečnostní spolupráci a pro stabilitu na celém našem kontinentu“ (Klaus 1997). Dle slov Václava Klause byla organizace NATO založena na společných a sdílených myšlenkách, svobodě, demokracii a právech trhu, nikoliv na úhlavních nepřátelích, což Klaus velice doceňoval (Klaus 1996).

Na rozdíl od jeho předchůdce, byl silným kritikem ohledně spojeneckého bombardování v Jugoslávii, kritizoval jej zejména pro neexistující mandát OSN. Další důležitá operace Aliance byla naplánována pouze dva týdny po Klausově nástupu do úřadu, přičemž s touto operací také nesouhlasil. Tato operace byla podpořena jeho předchůdcem Václavem Havlem kontrasiťací pod dopis osmi. Jednalo se o operaci, která měla odstranit nedemokratický režim v Iráku, zároveň zbavit S. Husajna zbraní hromadného ničení a ve finálním výsledku nastolit demokracii.

„A já si myslím, že mluvíme-li opravdu pouze o zkoumání, zda země má, či nemá zbraně hromadného ničení, důkazy toho, že je mám či nemám, respektive metody, jak zemi zbavit zbraní hromadného ničení, to je věc, které bych se eventuálně byl ochoten věnovat a diskutovat, ale to už dnešní situace není. Teď už jsme a celý svět je ve zcela jiné fázi“ (Klaus 2003). Samotný Klaus zpochybňoval existenci zbraní hromadného ničení na území Iráku, ale také zpochybňoval motivy obecně, které Spojené státy prezentovaly, jako důvod pro zahájení operace. „Ve světě je celá řada nehumánních a nedemokratických režimů. Koneckonců i my jsme žili v jednom z nich. Metoda režimové změny cestou války je věc

v dosavadních lidských dějinách naprosto neznámá“ (Klaus 2003). Tehdejší prezident se s postupem Aliance neztotožňoval a utvrzoval, že ČR není v žádné válce s Irákem. „Ve válce s Irákem Česká republika v žádném případě není. A to není extrémní názor Václava Klause, prezidenta republiky. To je názor české vlády“ (Klaus 2003). V tomto ohledu, Klausovy postoje byly konzistentní, neboť obdobným způsobem hodnotil, zásahy v Jugoslávii, a to před nástupem do prezidentského úřadu. Ve svém projevu, při návštěvě Berlína 10. dubna 2003 Klaus jasně vymezil stanovisko České republiky, vůči zásahu. „Ve vztahu k irácké krizi zastáváme stanovisko české a náš postoj je zcela jasný. Chceme zmírnit utrpení obyvatel Iráku na straně jedné, a zabránit rozdělení Evropy či oslabení transatlantické vazby na straně druhé. Myslím, že v tomto ohledu jsou naše pohledy na mezinárodní dění blízké“ (Klaus 2003). V pozdějších prohlášeních, nevěnoval vysokou míru otázkám irácké krize a jeho odpor vůči zásahům se vytrácel.

„A i když se jedná o hrozbu relativně novou a jinou, o hrozbu velmi specifickou, o hrozbu, které je velmi obtížné čelit tradičními obrannými vojenskými prostředky, Česká republika je přesvědčena, že i v této věci musí NATO hrát klíčovou roli“ (Klaus 2004). Na summitu v Istanbulu v roce 2004, deklaroval jasnou podporu organizace NATO, přičemž představil i jeho ideály pro fungování organizace do budoucna. Organizaci NATO označil za jedinou celosvětovou funkční vojensko-politickou obrannou strukturu, přičemž vyjádřil naději pro její efektivní fungování do budoucna (Klaus 2004). Na toto téma se nabízí i otázka ohledně kooperace mezi NATO a EU, přičemž Klaus, zrovna tak jako jeho předchůdce, měl představy o spolupráci mezi těmito dvěma sektory v oblasti kolektivní obranné a bezpečnostní struktury. Václav Klaus veřejně deklaroval své obavy, aby mezi oběma sektory, jakožto EU a NATO, v tomto ohledu nedominovala konkurence, zdvojování struktur, či ztráta jednoty, kterou by měly organizace ztělesňovat (Klaus 2004).

Prezident byl zastáncem toho názoru, že transatlantické vazby by neměly být narušeny. „Bez dobře fungujících transatlantických vazeb si neumím vůbec představit dlouhodobé bezpečnostní a geopolitické ukotvení demokracie a svobody v Evropě“ (Klaus 2006). V průběhu jeho mandátu, se otázkám týkající se vztahů ČR s USA věnoval skrze své projevy velmi často. Jednou z dalších otázek, týkající se bezprostředně organizace NATO, byla otázka potenciálního umístění amerického radaru na území České republiky. V této otázce prezident byl otevřený vůči debatám, které se týkaly případné výstavbě amerického radaru. „Nicméně já jsem jasně na zasedání bezpečnostní rady státu řekl, že souhlasím s tím, že bezpečnostní rada dala zelenou tomuto jednání o radaru“ (Klaus 2007). Z výše uvedeného úryvku Klausova projevu, lze jasně dedukovat, že sám prezident vůči výstavbě radaru nenamítal, a tím tak

vysílal jasný signál na podporu severoatlantické spolupráce, ke které se ČR zavázala. Klaus také nenamítal myšlenku kolektivní obrany, přičemž navrhoval vybudování protiraketového štítu, který pokryje všechny členské státy NATO, nejen území Spojených států. V jeho projevech také často zaznívala náklonnost vůči Rusku, se kterým navrhoval vést dialog o spolupráci. Oficiální politická jednání České republiky se Spojenými státy probíhala rok a půl a byla zakončena v létě 2008 podpisem smluv o umístění radaru v ČR. Osm měsíců po nástupu nového amerického prezidenta Baracka Obamy však prezident USA oznámil, že administrativa přehodnotila podobu protiraketového systému a od stavby radaru upouští, načež tento krok Václav Klaus nijak zvláště nekomentoval.

5.2. EU pohledem Václava Klause

Václav Klaus, český ekonom, politik, ale také věčný kritik Evropské unie. Na evropskou integraci pohlížel zcela odlišným pohledem než Václav Havel. Zatímco Havel v devadesátých letech nahlížel na evropské společenství, jako na entitu, která sdílí společné normy a hodnoty, Václav Klaus považoval evropskou integraci za svobodný společenský a ekonomický systém. Klaus se nikdy nevěnoval definici samotné Evropy jako jeho předchůdce, naopak se zaměřoval na vysvětlení rozdílu mezi Evropou a evropskými institucemi, respektive na téma integrace a unifikace.

I přesto, že mnohdy on sám bývá označován za odpůrce Evropské unie, není tomu úplně tak, neboť právě jeho vláda podepsala v roce 1996 přístupové listiny o jednání ke vstupu do EU. Klaus se jako premiér vymezoval vůči stále užší Unii, a ačkoliv s prohlubováním politické integrace nikdy nesouhlasil, opakoval, že pro Českou republiku neexistuje alternativa vstupu do Evropské unie (Klaus 2003).

„Dnešní Evropská unie žije v zajetí, ”náhražkové ideologie” sjednocení kontinentu a evropanství, která potlačuje úlohu národních států a usiluje o prosazení škodlivého nadnárodního přístupu“ (Klaus 2001). Oproti jeho předchůdci Václavu Havlovi, Klaus zcela odmítal vizi společné evropské identity, a naopak apeloval na vyzdvižení národní identity a suverenity jednotlivých států, přičemž státy by měly čerpat výhody plynoucí ze závazků s EU. Na hlubší integraci do společenství reagoval spíše negativně, přičemž ji považoval za urychlenou. „Urychlené unifikační tendence v Evropě, probíhající bez patřičné ideové podpory a zejména bez tolik potřebného vůdcovství velkých evropských politiků, kteří by je obyvatelům Evropy uměli vysvětlit a kteří by uměli obhájit potřebu oslabování národního

(nebo kolem národu existujícího) státu ve prospěch dnes fetišizovaného celoevropanství“ (Klaus 2000).

Samotnému spolurozhodování v referendu o vstupu ČR do EU, přikládal Klaus vysokou míru naléhavosti a důležitosti, a i přes značnou míru skepse, která byla obsažena v jeho projevech, integraci do EU spíše podporoval. Ačkoliv odmítl vyzývat občany k podpoře přijetí vstupu do EU, apeloval na to, aby občané sami rozhodli o budoucnosti státu. On sám opakovaně nepřímo zdůrazňoval neblahé dopady na ČR ztrátou části suverenity. „Jsme v historicky neopakovatelné chvíli. Každý z nás bude spolurozhodovat o tom, zda má Česká republika dobrovolně předat významnou část své suverenity a samostatnosti většímu nadnárodnímu celku výměnou za spolupodílení se na jeho rozhodování a za možnost být jeho součástí. To je rozhodování daleko závažnější než parlamentní či senátní volby, neboť ty se opakují každé čtyři roky. Vstup do EU je jen jeden“ (Klaus 2003).

Po zvolení Václava Klause do prezidentského úřadu, byl svým postojem i nadále považován za hlasitého komentátora dění vůči budoucnosti Evropské unie. S jeho nástupem lze zaznamenat proměnu přístupu hradu k evropské integraci. Prezidentova očekávání od sdílené budoucnosti ČR s EU, nebyla optimistická, jako tomu bylo u jeho předchůdce. Prezident varoval zejména před částečnou ztrátou suverenity, která bude mít neblahé dopady na samotný stát ČR. Naopak pozitivum, které Klaus vnímal vstupem do EU, byla možnost ovlivnit budoucí politické směřování Evropské unie. „Musíme se v prostoru, který nám otevírají, prosadit nejen jako jednotlivci a jednotlivé instituce, ale i jako celý český stát, jehož úkolem je zajistit prosazování toho, co přesahuje individuální zájmy každého z nás“ (Klaus 2004).

V otázce rozšiřování EU, sdílel podobné názory se svým předchůdcem, i přes značné skeptické tendence v oblasti prohlubování integrace, byl zastáncem toho názoru, že Evropská unie by měla být otevřená zemím, které jsou ochotné na evropském integračním procesu participovat. „Jsem přesvědčen, že Evropská unie má být otevřená kterékoli zemi, která je na evropském integračním procesu ochotná a připravená participovat. Souvisí to i s tím, že si nemyslím, že kdokoliv v Evropě má právo považovat se za „vlastníka“ Evropy a zejména nesdílím názor, který hlásá, že je Evropa totožná s Evropskou unií“ (Klaus 2005). Tato část projevu zazněla, při vystoupení na fórum Istanbul, kde prezident otevřeně podpořil přijetí Turecka do Evropské unie. I přesto, že Václav Klaus nestál o přehnanou homogenizaci kontinentu, nepovažoval geografické vymezení Evropy za podstatné a navrhoval například přijetí zemí, jako je Maroko, Kazachstán či Ukrajina. Definoval, že hranice přijatých států

Unii, by měla končit územím Ruska, neboť je Rusko moc veliké, a ani by o vstup do EU nestálo (Klaus 2005).

Obecně Václav Klaus považoval další prohlubování integrace Evropské unie za nešťastné, přičemž on sám neshledával sjednocování společné politiky za pozitivní proces, naopak posun rozhodovacích procesů národních států na nadnárodní úroveň, shledával jako oslabování tradičních demokratických hodnot. „Půl století trvajícím evropským pohybem směrem vzhůru, jednosměrný přesun pravomocí od států k nadstátním orgánům, je součástí širšího pohybu od soukromého k veřejnému, od individuálního ke kolektivnímu, od důvěry v rozhodování svobodného jedince k důvěře v rozhodování instituce, je součástí ideového posunu nešťastného, a tak rozporuplného dvacátého století“ (Klaus 2004).

Vlivem postupného přenášení pravomocí z národní úrovně na úroveň nadnárodní, se v pozdějších letech Klaus zaměřoval zejména na kritiku institucionálního uspořádání EU a doslova vyzýval k návratu mezivládní Evropě (Klaus 2006).

Postoje a aktivita prezidenta Václava Klause ohledně Evropské unie, vedla k časté konfrontaci s vládou. Největším střetem zájmů mezi prezidentem a vládou, lze zaznamenat v otázce přijetí tzv. euroústavy. „Já však vím, že bychom přijetím tohoto dokumentu v jeho současné podobě, svým mlčením či falešnou loajalitou, na dnešní křižovatce evropských dějin spolurozhodli vykročit evidentně federalistickým nebo dokonce „supernacionalistickým“ směrem“ (Klaus 2003). Tím, že návrh euroústavy, nebyl přijat v zemích Francie a Nizozemska, problém nebyl uzavřen, neboť o pár let později vznikla nová reformní smlouva dále jen Lisabonská smlouva, jejíž předložení vyvolalo opět neblahé účinky na českou politickou scénu, tedy opakovanou konfrontaci mezi prezidentem a vládou. Právě téma Lisabonské smlouvy, bude předmětným bodem pro následující kapitolu, přičemž bude analyzována konstrukce prezidentovy role v průběhu ratifikace a její dopady na českou společnost.

5.3. Václav Klaus – ratifikace Lisabonské smlouvy

5.3.1. Nastínění konfliktu

Ratifikace Lisabonské smlouvy byl zdoluhavý proces, který vyvolal řadu diskuzí nejen na domácí politické scéně, ale i v evropském společenství. Tento proces byl zviditelněn, zejména kvůli neustálému kritickému postoji tehdejšího prezidenta Václava Klause. Česká republika byla posledním členským státem, přesněji řečeno posledním z tehdejších členů

Evropské unie, který ratifikoval Lisabonskou smlouvu. Tato událost nastala již až v roce 2009, kdy Václav Klaus po dlouhých jednáních ve snaze zabránit ratifikaci, nakonec přistoupil k samotnému podpisu této smlouvy. O Lisabonské smlouvě se dá také hovořit jako o „následovnici“ Smlouvy o ústavě pro Evropu, která měla být jedním z předních dokumentů Evropské unie. Proti této „euroústavě“, která byla nakonec zamítnuta v referendu Nizozemskem a Francii, se velmi kriticky vyhrazoval samotný Václav Klaus. Jeho „hlasitá“ kritika překlenula k poměrně silné konfrontaci s vládou a tehdejším premiérem Jiřím Paroubkem. Tehdejší premiér dokonce, prezidentu pohrozil, že pokud bude vystupovat v přímém rozporu s politikou vlády, omezí mu počet zahraničních cest (Novinky 2005).

Konflikt, týkající se Lisabonské smlouvy, započal již v roce 2007, kdy Evropská unie vydala tento speciální dokument, který měl především zrychlit a zjednodušit procesy rozhodování v rámci Unie. Lisabonská smlouva byla podepsána ke dni 13. prosince 2007 všemi tehdejšími členskými představiteli. Za Českou republiku byli signatáři tehdejší premiér Mirek Topolánek a ministr zahraničních věcí Karel Schwarzenberg. Od téhož dne započalo dlouhé vyjednávání o ratifikaci. Nejdůležitější je ovšem to, co ratifikaci předcházelo. Jak je již zmíněno výše, od podepsání smlouvy do její následné ratifikace uběhly celkem dva roky. Během dvou let došlo k podání dvou návrhů na přezkoumání Lisabonské smlouvy k Ústavnímu soudu, zdali není v rozporu s ústavou České republiky. Také Václav Klaus se v otázkách hlubší integrace s Evropskou společností nedržel zpátky a vydával celou řadu kritických komentářů a prohlášení, které mnohdy vyvolaly i silné roztržky na domácí politické scéně. V momentě, kdy byla Lisabonská smlouva schválena Parlamentem stačilo pouze, aby prezident Václav Klaus smlouvu podepsal, a tím tedy ratifikoval. Prezident jednal v opačně a vystoupil s veřejným prohlášením, kde považoval otázku ratifikace za velmi předběžnou, protože komplexní posouzení Lisabonské smlouvy řešil tehdy Ústavní soud (Klaus 2009). Z tohoto pohledu, je tedy zřetelné, že ze strany prezidenta mohlo docházet k jakémusi vědomému pozdržování ratifikace, což prezidentovi umožnilo dávat průchod vlastním idejím a představám v otázce Evropské unie.

5.3.2. Analýza konfliktu

1. *Předpisy role*

Ratifikace a tzv. přijetí Lisabonské smlouvy znamenalo, že se Evropská unie posune od mezivládní organizace směrem k organizaci nadvládní. Zjednodušeně řečeno to pro

Českou republiku znamenalo, převést část kompetencí na institucionální rámec Evropské unie, a tím urychlit a zejména zjednodušit procesy rozhodování v rámci EU. S tímto usnesením, jednal zcela v rozporu již od počátku tehdejší prezident Václav Klaus, když prohlásil, že „Vstoupením Lisabonské smlouvy v platnost, navzdory politickému názoru Ústavního soudu, Česká republika přestane být suverénním státem“ (Klaus 2009).

Předpisem prezidentovy role je tedy obrana suverenity České republiky.

2. *Národní koncepce role*

Národní koncepci role představovala tehdejší vláda v demisi v čele s premiérem Mirkem Topolánkem. Koalice byla tvořena vládními strany ODS, KDU-ČSL a Stranou Zelených, tyto strany se až s výjimkou ODS, zcela vyslovily pro ratifikaci Lisabonské smlouvy. Strana ODS v té době čelila stranickému rozkolu, kdy se část členů ztotožňovala s prolisabonskými postoji a část nikoliv. Opoziční stranu představovala strana ČSSD, která taktéž zaujímal souhlasný postoj pro ratifikaci, až na výjimku ODS, národní role pohledem vlády působila jednoznačně a vykazovala prolisabonský postoj (europortal.cz 2009).

Veřejné mínění podle agentury STEM, zastávalo názor, že by Parlament měl schválit Lisabonskou smlouvu, pro ratifikaci se vyjádřilo 64% Čechů, tudíž i pohledem veřejného mínění, lze označit, že Česká republika zaujala prolisabonský postoj (iDNES.cz 2009).

3. *Realizace role*

Prezident realizoval svou roli tak, že pozdržoval a vědomě odkládal ratifikaci Lisabonské smlouvy do poslední chvíle, i přesto, že byla Parlamentem České republiky schválena a připravena k podpisu. Klaus Lisabonskou smlouvu nijak nevítal a zaujal k ní podobně odmítavý postoj jako k původní Smlouvě o Ústavě pro Evropu. Nicméně i tak dál proklamoval svůj odpor a přesvědčení, že nová smlouva je pouze přejmenovaná verze staré euroústavy. U prezidentovy realizace role, je nutné brát na vědomí jeho výjimečné dvojí postavení, a to je role Václava Klause, jako prezidenta a role Václava Klause, jakožto akademika. Ať se na první pohled nemusí zdát role akademika důležitým faktorem, v praxi tomu tak u Klause nebylo, přičemž vystoupení, která byla směřována akademickým směrem, měla mnohdy zahraničněpolitické důsledky a ne vždy působila pro ČR příznivým dojmem v zahraničí.

4. Pozice vlády

Koaliční vláda byla tehdy v demisi. Vládní koncept tvořily tři strany, které se dělily o křesla v Poslanecké sněmovně. Každá ze zastoupených stran, měla své požadavky a argumenty na obhájení, proč je vhodné ratifikaci Lisabonské smlouvy podpořit. Obecně přenesení kompetencí české vlády na Brusel bylo vnímáno až na nějaké výhrady spíše pozitivně. Vláda tímto postupem viděla naději na efektivnější fungování celého evropského společenství a zároveň apelovala na postavení České republiky, které bylo ve svízelné situaci v otázce „zdržování“ ratifikačního procesu. Mirek Topolánek na schůzi se senátem se vyjádřil jasně a zřetelně. „Lisabonská smlouva prosazování našich národních zájmů poněkud ztíží, její zamítnutí je znemožní“ (Vláda ČR 2009).

Strana KDU-ČSL apelovala na urychlení procesu ratifikace. Ratifikaci vnímala taktéž spíše pozitivně. Především proto, posílení Evropské unie by zajistilo větší spolupráci mezi členskými státy a vyšší efektivitu při řešení konfliktu na poli evropského společenství.

Nejmenší vládní strana, Strana zelených, se vyjádřila veskrze pozitivně. Strana poukazuje spíše na pozitiva, která tato smlouva podle nich přináší. Jedná se zejména o účinnější rozhodování ve formě hlasování kvalifikovanou většinou a v neposlední řadě chválí i větší ohled na životní prostředí. Strana Zelených viděla v prohloubení spolupráce vyšší efektivitu v případě zejména řešení ekologických otázek.

Strana ODS se již od počátku profilovala, jakožto strana proevropská. Odstupem času, lze také zaznamenat prvky skepticismu. Prolisabonské křídlo představoval například ministr pro Evropské záležitosti a poslanec za ODS Alexandr Vondra, který i přes drobné výtky vyzýval, jak Ústavní soud České republiky, tak i samotný Parlament k podpoře ratifikace. V rozporu za ODS jednal například Jan Zahradil, který Lisabonskou smlouvu považoval za dokument, který nesplňuje programové cíle strany. Názorové rozpolcení strany přetrvávalo až do konce samotného procesu ratifikace. Vyvrcholení samotného rozporu lze nejlépe doložit samotnými výsledky hlasování na podporu ratifikace Lisabonské smlouvy v Parlamentu. Podporu vyjádřilo 33 poslanců z celkového počtu zastoupených touto stranou 79, 9 z nich se zdrželo hlasování a 37 poslanců se dokonce postavilo proti samotnému návrhu (europortal.cz 2009).

Opozici představovaly strany ČSSD a KSČM. Strana ČSSD se ztotožňovala s názorem prohlubování vztahů s Evropskou unií a byla pro podepsání smlouvy co nejdříve. Dle slov tehdejšího předsedy strany Jiřího Paroubka, pro ČSSD znamenala hlubší integrace znamenala

dodržení závazků v rámci mezinárodního práva. „Ratifikace Lisabonské smlouvy je jedna z priorit sociální demokracie“ (Poslanecká sněmovna: 2009). To ostatně potvrzuje, že strana ČSSD hlasovala jednotně v rámci svého volebního programu.

Naopak postoj strany KSČM, byl jednoznačně v rozporu s ratifikací. Komunisté požadovali, aby o přijetí Lisabonské smlouvy rozhodlo referendum, a proto předložili zákon, který navrhoval vypsání referenda k této otázce. Návrh, však neměl moc šancí na úspěch, už jen kvůli tomu, že ostatní strany dávali přednost tomu, aby smlouva byla schválena zákonodárci (iDNES.cz 2009).

Dle výše zmíněných údajů, lze konstatovat, že postoj vlády, až na drobné výjimky byl jednomyslný, a tak koaliční vláda jednala v souladu.

5. *Pozice prezidenta*

Pozice prezidenta byla již od samého začátku jednoznačná, neměnná a opačná než ta vládní. Prezident se od prvopočátku, ještě před svým zvolením, vyjadřoval k Evropské unii nedůvěřivě a kriticky. V případě ratifikace Lisabonské smlouvy tomu bylo zrovna tak, což dokládá i jeho veřejné prohlášení: „Já mohu nahlas opakovat jeden svůj výrok. Pokud by se opravdu všichni shodli, že lisabonská smlouva je takové zlaté ořechové pro Evropu, že být musí, že je jedna jediná osoba, která by ji chtěla zablokovat, a tou osobou je český prezident, tak toto já neudělám“ (Klaus 2008). Václav Klaus považoval ratifikaci Lisabonské smlouvy za navýšení demokratického deficitu, který už tak v evropském společenství shledával. Jeho konzistentní negativní pohled lze doložit i na jeho posledním projevu před ratifikačním procesem. „Prohloubí dnešní problémy EU, zvýší její demokratický deficit, zhorší postavení naší země a vystavuje ji novým rizikům. Mimo jiné i proto, že povede k ohrožení právní jistoty občanů a stability vlastnických vztahů v naší zemi“ (Klaus 2009).

Václav Klaus, kromě své významné role, prezidenta České republiky, také zaujímal významnou roli akademika. Mnohokrát byl účastníkem různých besed či konferencí, kde veřejně vystupoval a diskutoval o otázkách Evropské unie a jejího vlivu na Českou republiku. Za toto jeho angažmá sklidil také řadu kritik z úst významných českých vědců a akademiků, kteří se vyjádřili k jeho opakovaným kritickým prohlášením vůči Evropské unii. Shodli se, že jeho vyjádření nejsou na místě a mnohdy poškozují směřování zahraniční politiky České republiky a komplikují tím i prohlubování evropské integrace (iDNES.cz 2006). Na základě výše zmíněného tvrzení lze říci, že prezident k prosazování svých osobních

zájmů a myšlenek zneužíval svou roli akademika a zároveň, tak nerespektoval vládní politiku České republiky.

6. *Konstrukce role prezidenta*

Již už i v minulosti se Václav Klaus ostře vymezoval proti předcházející Ústavní smlouvě, kterou označil za nepřipustnou a nebezpečnou. Než se prezident jakkoliv zapojil do vyjednávání, zdali ústava bude přijata či nikoliv ústava, byla ústava francouzskou a nizozemskou vládou zamítnuta v referendu (Druláková 2011: 167). Evropská ústava prošla velkým vývojem a pasáže, které byly problematické, byly nahrazeny či upraveny a byla představena smlouva Lisabonská. Pro změnu se Václav Klaus odmítl jakkoliv zapojit do jejího vyjednávání a samotný podpis smlouvy nakonec učinili tehdejší premiér Mirek Topolánek, spolu s ministrem zahraničních věcí Karlem Schwarzenbergem. Následující postup představoval schválení ratifikace Parlamentem a následně podepsání prezidentem. To se však nestalo. Lisabonská smlouva byla několikrát projednávána Ústavním soudem, zdali není v rozporu s ústavou České republiky a na návrh senátorů, kteří jej o to požádali. Když došlo k potvrzení Ústavního soudu, že Lisabonská smlouva není v rozporu s českým ústavním pořádkem, prezident vznesl veřejné nesouhlasné prohlášení. „Počkám, zdali skupina senátorů požádá Ústavní soud o další posouzení této smlouvy“ (Klaus 2009). A dále označil, projednávání o ratifikaci za mrtvé, protože bylo Irskem zamítnuto v referendu. Tímto postojem nerespektoval a nejednal v souladu s Parlamentem České republiky. V září roku 2008 se naplnilo prezidentovo očekávání a skupina poslanců převážně ze strany ODS, opravdu znovu vznesla připomínku k Lisabonské smlouvě, a tím vznikl další důvod, proč jej neratifikovat. V průběhu následujícího měsíce prezident sám vznesl požadavek na trvalou výjimku pro Českou republiku z Listiny základních práv Evropské unie, na kterou se Lisabonská smlouva odkazuje. Dle Václava Klause by měla výjimka chránit stát před prolomením Benešových dekretů, které by mohly vzbudit majetkové nároky sudetských Němců. „Před ratifikací si Česká republika musí alespoň dodatečně vyjednat obdobnou výjimku. Tím nám bude dána garance, že Lisabonská smlouva nemůže vést k prolomení tzv. Benešových dekretů“ (Klaus 2009). Tato podmínka byla pro něj zcela zásadní, a jejímž přijetím podmínil podpis pod Lisabonskou smlouvu. Ještě na konci téhož měsíce byla na summitu EU tato výjimka Česká republika přislíbena (euractiv.cz 2012).

Dne 3. listopadu 2009 nakonec, i přes veškerou kritiku, Václav Klaus smlouvu, jako úplně poslední státník ze všech členských států, podepsal, a tím otevřel dveře hlubší integraci s Evropským společenstvím.

Václav Klaus se rozhodně snažil posílit své pravomoci v otázkách zahraniční politiky, i přesto, že po dlouhém vyjednávání mu nakonec nezbylo nic jiného, nežli jednat v souladu s Parlamentem a ratifikovat Lisabonskou smlouvu. Formálně tedy prezident svou konstrukci role nezměnil, ale z praktického hlediska byl prvním prezidentem, který nerespektoval hlasování v Parlamentu a snažil se rozhodnutí v otázce Lisabonské smlouvy do poslední chvíle změnit. Toto lavírování v otázce ratifikace Lisabonské smlouvy z části přineslo negativní dopady na obraz České republiky na poli EU.

7. Vnímání role exekutivou

Snaha Václava Klause vydobýt vyšší pozici v otázce rozhodování zahraniční politiky, byla znatelná. Částečně lze tvrdit, že ke změně vnímání role exekutivou došlo, neboť se exekutiva dostatečně nebránila prezidentovou maření integračního procesu. Ve srovnání s tehdejšími premiéry Jiřím Paroubkem, byl Mirek Topolánek méně výrazným premiérem. Při konfrontaci prezidenta s vládou J. Paroubka ohledně Ústavní smlouvy EU, Jiří Paroubek reagoval na prezidentovy kroky a snažil se prezidenta zastrašit jistými opatřeními, na které má dle premiéra vláda nárok. Tehdy Jiří Paroubek prezidentovi pohrozil, že pokud nebude jednat v souladu s vládní politikou vůči EU, mohl by mu omezit počet zahraničních cest (iDNES.cz 2005).

Když o čtyři roky déle došlo na ratifikaci Lisabonské smlouvy, prezident opakovaně nerespektoval rozhodnutí Parlamentu, a tím tedy narušoval integrační proces EU, avšak Mirek Topolánek se vůči prezidentovi silně neohradil, naopak neustále hledal kompromisy, které naopak pozici prezidenta více akreditovaly. Výsledkem prezidentovy „hlasité“ kritiky se Česká republika stávala pro Evropskou unii nedůvěryhodným spojencem a nebudila tak dobrý dojem v zahraničí. Nad Klausovými obstrukcemi vůči ratifikaci Lisabonské smlouvy se pozastavovala celá řada evropských politických aktérů. Jedním, z nich byl i italský europoslanec Roberto Gualtieri, který dění v České republice kriticky komentoval: „Otázky a nepochopení vyvolává už samotný fakt, že se prezident vyslovuje proti přijatému rozhodnutí svého Parlamentu. Kdo tedy v Evropě hovoří za Českou republiku? Jde o demokratické postupy a principy, je nepřípustné, abychom zde přijali cokoli, co bude proti Ústavě ČR“ (euractiv.cz 2012).

Prezident svým jednáním nejen nerespektoval rozhodnutí Parlamentu, ale také zpochybňoval rozhodnutí Ústavního soudu a veřejně ho obvinil z „politikaření“, což je taky jeden z nevídaných jevů na dosavadní české politické scéně. „Nemohu souhlasit s formou verdiktu, tedy jeho právní kvalitou. Především nemohu souhlasit s jeho obsahem, neboť vstoupením Lisabonské smlouvy v platnost, navzdory politickému názoru Ústavního soudu, Česká republika přestane být suverénním státem" (Klaus 2009).

Z již výše zmíněných důvodů lze konstatovat, že změna ve vnímání role prezidenta částečně proběhla. Parlament musel za své stanovisko, které odhlasoval, u prezidenta doslova bojovat. I přesto, že se Václavu Klausovi nepodařilo zabránit ratifikaci, podařilo se mu neformálně posílit své postavení a svými zásahy zpomalit integrační vývoj, který se týkal celé Evropské unie.

6. Miloš Zeman

6.1. NATO pohledem Miloše Zemana

Miloš Zeman byl od prvopočátku podporovatelem organizace NATO, ale měl k ní jisté výhrady. Při tehdejší operaci Aliance z roku 1999 to byla právě jeho vláda, která odsouhlasila případné letecké útoky, což se zvolením do úřadu snažil popřít a ve svých projevech reprezentoval spíše negativní postoje k tomuto kroku. Samotnou organizaci NATO, připodobňoval k elitnímu klubu, který sdružuje ty země, které mají spořádané hospodářství a stabilizovanou strukturu (Zeman 2015). Při nástupu do prezidentského úřadu se prezident Zeman věnoval organizaci v porovnání s organizací EU méně, ale z větší části spíše pozitivně. Miloš Zeman, na rozdíl od jeho předchůdce, podporoval zavedení jednotné evropské armády, neboť upozorňoval na špatné zkušenosti z minulosti spojené s otázkou bombardování Jugoslávie, kde působily Spojené státy americké, i přesto, že Jugoslávie je na území Evropy, nikoliv Ameriky (Zeman 2013). Při otázce podpory misí, které nejsou ani na území Evropy, Zeman reaguje: „Proč máme umírat za zemi, kterou nikdo z nás nezná?“ Pak udělám dramatickou pauzu a řeknu: Citoval jsem Vám Nevilla Chamberlaina ze září 1938 a ta země, kterou nikdo nezná, se jmenovala Československo. Většinou to lidé pochopí“ (Zeman 2014). Z tohoto výroku, který prezident reprezentuje, jasně vyplývá, že prezident si je vědom důležitosti zapojení se do mezinárodních operací, skrze NATO, a to v důsledku historických událostí Československa. V první části svého funkčního období, prezident podporoval rozšiřování organizace NATO, zejména o Srbsko „Protože, jak víte, jsem zastávce přímé demokracie a myslím si, že i v Srbsku by se o případném vstupu do NATO mělo konat referendum“ (Zeman 2014). Později také podporoval vstup Makedonie, či Ukrajiny nejen do EU, ale i do samotného NATO, přičemž podporoval prezidenta Porošenka v jeho úsilí o mír. V tomto důsledku zmínil i fakt, že pokud by Ukrajina byla součástí Aliance, nikdy by nedošlo ke vstupu ruských vojsk na území Krymu (Zeman 2014). V druhé polovině funkčního období Miloše Zemana, docházelo k ochladnutí vztahů s organizací NATO, a navíc sílila kritika ze strany prezidenta, zapříčiněná zejména vznikem ukrajinského konfliktu či tématem „uprchlické krize“.

6.2. EU pohledem Miloše Zemana

Miloš Zeman, je v současnosti třetím zvoleným prezidentem, a navíc poprvé přímou volbou. Na otázky týkající se Evropské unie, se Miloš Zeman soustředil už v průběhu svého předvolebního období. Nejrozsáhlejší rozhovor věnovaný Evropské unii poskytl Zeman v prosinci 2012 v rámci předvolební kampaně Think-tanku Evropské hodnoty. Miloš Zeman se vyjadřoval pozitivně o myšlence evropské integrace a dle jeho názoru „Evropská integrace je cesta, jak zvýšit efektivitu všech členských evropských států, a jak zvýšit i mezinárodní prestiž evropské unie, například vytvořením společné zahraniční politiky (Zeman 2012). Na základě těchto slov, která zazněla ve výše zmíněném rozhovoru, lze vyvodit základní ideové myšlenky Miloše Zemana v otázkách EU. Na rozdíl od jeho předchůdce byl Miloš Zeman průkopníkem společné Evropské obranné politiky, přičemž on sám tvrdil, že „27 národních armád, bohužel zdaleka nepředstavuje takovou obrannou sílu, jako sjednocená evropská armáda“ (Zeman 2012). Touto myšlenkou se sám Zeman zabýval i v následujících letech jeho funkčního období, přičemž tuto problematiku zmiňoval zejména ve spojení s migrační krizí, a také v období intenzivních teroristických útoků, které probíhaly napříč Evropou.

„Já jako zastánce evropské federace jsem proti evropskému „superstátu“ chcete-li unitárnímu státu s jednotným sýrem, s jednotným pivem“ (Zeman 2012).

Sám sebe označil za eurofederalistu, přičemž kritizoval evropskou byrokracii za přílišné sjednocování veškerých norem a zákonů. Z hlediska institucionálního uspořádání Evropské unie, se Zeman zaměřoval zejména na posílení pravomocí Evropského parlamentu, tak aby plně disponoval zákonodárnou iniciativou (Zeman 2012).

S těmito myšlenky se prezident Miloš Zeman ujal svého prezidentského úřadu v roce 2013. Ihned v úvodu jeho funkčního období lze zaznamenat nastavení odlišného přístupu, a to podpořit větší roli ČR v otázkách EU, přičemž první krok bylo symbolické vyvěšení evropské vlajky na hradě. Podporu vůči EU lze doložit i jedním z jeho prvních výroků při návštěvě Bruselu. „My s Evropskou unií nespolutracujeme, my už Evropská unie jsme“ (Zeman 2013).

Prezident Miloš Zeman, také výstižně představil své myšlenky při příležitosti návštěvy Evropského parlamentu ve Štrasburku, kde věnoval velkou část svého projevu na tématu svého evropského snu. Dle prezidentových slov považoval za dlouhodobý evropský sen vybudování společné evropské armády, přičemž také apeloval na otázku kulturní volby evropského občanství, již by měl každý Evropan sdílet (Zeman 2014). Naopak evropský sen

by podle jeho slov rozhodně neměl obsahovat „Bláznivé stěhování Evropského parlamentu ze Štrasburku do Bruselu a naopak“. Dále Zeman uvedl: „Můj evropský sen neobsahuje nesmyslné směrnice, jako například směrnice o energeticky úsporných žárovkách. Mám jednu doma na chalupě a vypadá to tam jako na hřbitově nebo v márnici, takže hovořím z vlastní zkušenosti. Evropský sen neobsahuje takzvanou bruselsko-evropskou architekturu, která někdy vypadá jako nafouklá krabice od bot. Navíc můj evropský sen nezahrnuje steak v ústředí Evropské komise, který vypadá jako žvýkačka a chutná jako žvýkačka, což je také má zkušenost. Toto není můj evropský sen“ (Zeman 2014).

I přesto, že se Miloš Zeman vymezoval vůči vzniku evropského unitárního státu, plně podporoval sjednocení pravidel nadnárodních politik. „Potřebujeme společná pravidla sociální politiky, potřebujeme zahájit evropskou sociální chartu, potřebujeme společná pravidla v oblasti politiky životního prostředí, a konečně, potřebujeme odvahu pro velké projekty jako transevropské sítě, včetně železničních a dálničních sítí a vodních koridorů“ (Zeman 2014). Z výše uvedené části jeho projevu, lze tedy hovořit o pozitivní podpoře EU, přičemž jednou z hlavních myšlenek prezidenta, které avizoval, byla efektivní spolupráce. Zeman byl obecně stoupencem rychlejší evropské integrace, přičemž byl zastáncem přijetí měny eura, v čemž se naprosto odlišoval od svého předchůdce. „Prohlašuji naprosto zřetelně, že jsem stoupenec rychlejší integrace Evropské unie, že jsem stoupenec toho, aby za pět let Česká republika přijala euro. Že jsem stoupenec toho, abychom se stali součástí tzv. tvrdého jádra Evropské unie“ (Zeman 2013).

Další tématem, kterému se Miloš Zeman věnuje v druhé polovině svého funkčního období, se týká otázky budoucnosti Evropské unie, je možnost, zda by i Česká republika měla vyhlásit podobné všelidové vystoupení z Unie, jako tomu bylo ve Velké Británii. Prezident vyjádřil podporu pro uspořádání referenda o vystoupení z EU, přičemž on sám by hlasoval proti. „Považuji za občanské právo, aby takové referendum bylo“ (Zeman 2015).

Na pozadí prezidentského úřadu Miloše Zemana, se odehrála série událostí, které způsobily rozkol v mezinárodní politice, respektive se jedná o události, které způsobily ochladnutí vztahů mezi ČR a EU, ale také NATO. Prezidentovy kroky, při řešení těchto událostí mnohdy ovlivnily obraz České republiky v zahraničí a spousta odborníků, toto období charakterizuje jako ochladnutí vztahů mezi Českou republikou a západem, přičemž tím je myšleno, ochladnutí vztahů mezi ČR a mezinárodními organizacemi EU a NATO, do kterých Česká republika před lety vstoupila. Zemanova evropská politika se zužovala na partikulární témata a jeho stále kritičtější komentáře zesílily, a to zejména s příchodem Ukrajinské krize.

Jedním z témat, které byly pohnutkou pro mezinárodní debatu, byl Ukrajinský konflikt, který započal v roce 2013. Podoba prezidentova postoje vůči tomuto konfliktu byla proměnná a prošla několika fázemi. Zpočátku Zeman hájil a podporoval připojení Ukrajiny do EU. „A našim úkolem je posílit Ukrajinu. Proto vítám brzký podpis asociační dohody Ukrajiny s EU, protože toto je jediný způsob, jak Ukrajina může být rovnoprávným partnerem Ruska“ (Zeman 2014). Celá situace se vyostřila anexí Krymu Ruskem, přičemž prezident zpočátku celou situaci viděl, tak že: „Rusko chladnokrevně využilo slabosti Ukrajiny“ (Zeman 2014). Načež v případě dalších vojenských územních připojení ze strany Ruska, by následně plně podpořil vojenskou akci skrze NATO, či udělení nejvyšších možných sankcí ze strany EU. V následujících měsících, však zastával zcela odlišné postoje. „Rozhodně nejsem jediným evropským politikem, který si přeje, aby sankce byly omezeny nebo zrušeny, pokud budou dodržovány minské dohody a na Ukrajině bude klid“ (Zeman 2015). Miloš Zeman odmítal sankce a politickou izolaci Ruska, a naopak vyzýval k posílení ekonomické spolupráce a zvýšení podílů ruských investic v ČR. Na konci března roku 2015, Zeman představil jeden z nejkontroverznějších kroků, neboť oznámil svou květnovou zahraniční cestu do Moskvy, kde se měl zúčastnit vojenské přehlídky k 70. výročí konce druhé světové války, kterou obhajoval, jako uctění památky osvobozujících vojáků Československa, přičemž tento krok vedl ke konfrontaci se západním světem, neboť jak uvedl i tehdejší americký velvyslanec Andrew Schapiro, Zeman by byl jediným vysokým představitelem západu, který by se takové akce účastnil. (Borčany 2016). Tento Zemanův krok, lze považovat jako dalším odůvodnění pro možné ochladnutí vztahů České republiky s členskými státy EU, ale také NATO.

Další událostí, která rozdmýchala politické dění byla i následná tzv. „uprchlická krize“. I v případě tohoto, problému Miloš Zeman, jako i jiní představitelé států, odmítal přerozdělovací kvóty navrhované Evropskou komisí. Zeman, si neodpustil spousta veřejných prohlášení, ve kterých na přímo kritizoval Evropskou unii. „Evropská unie zatím prokázala nulovou schopnost zabezpečit své vnější hranice“ (Zeman 2015). Kontroverzní prohlášení na toto téma vedla k celé řadě konfrontací, přičemž negativní ohlasy nebyly pouze z domácí politické scény, nýbrž ze zahraničí. Tehdejší premiér Sobotka dokonce veřejně vystupoval proti některým prohlášením, neboť byly dle jeho názoru xenofobní a obsahovaly rasistické prvky (Sobotka 2015).

Od roku 2015, tedy vlivem situace na Ukrajině a příchodem nového tématu „uprchlické krize“, se směřování politiky Miloše Zemana, zcela obrátilo, a namísto pozitivního nahlížení jak na EU a NATO, přicházely zesilující tendence kritiky těchto

organizací, s čímž přichází i změna ve vnímání pozice České republiky, jakožto partnera. Důsledkem těchto prezidentových kroků se nabízí i úvaha, že Miloš Zeman svým jednáním „podkopává“ vybudované vztahy ČR s mezinárodními organizacemi EU a NATO, a tím ovlivňuje směřování české zahraniční politiky, která se ubírá zcela jiným směrem. Na základě tohoto faktu může být vyhodnoceno, že obraz České republiky pak nepůsobí v souladu s mezinárodními organizacemi, kterých je ČR členem. Předmětem následující kapitoly, proto bude analýza konfliktu související s prohlášením nejvyšších ústavních činitelů, přičemž tento krok pouze podtrhává výše zmíněnou úvahu, a to částečnou změnu politického kurzu, který je od roku 2015 vnímán na české politické scéně. I přesto, že následující konflikt věcně nesouvisí, jako ty předchozí, přímo s organizací EU a NATO, po následné úvaze, která byla autorkou této práce ilustrována, se autorka domnívá, že tento konflikt, může být zařazen do analýzy a následně zpracován, dle představené teorie rolí.

6.3. Miloš Zeman – Společné prohlášení nejvyšších ústavních činitelů České republiky

6.3.1. Nastínění konfliktu

Pohled Miloše Zemana na užší spolupráci s Čínskou lidovou republikou, zrovna tak jako s Ruskem, neshledává na mezinárodním poli pochopení a jeho angažovanost vůči těmto zemím působí spíše kontroverzně, neboť prioritní ideologie evropského společenství apeluje na šíření demokracie a zejména ochranu lidských práv, což se ovšem v případě ČLR nedá říci. Pro svůj nedemokratický komunistický režim a porušování lidských práv, ať už v otázce Tibetu, či Tchaj-wanu neshledává ČLR pozitivní ohlasy na mezinárodním poli a s vývojem budoucích vztahů jsou členské státy EU spíše opatrnější. Vztahy s Čínskou lidovou republikou jsou založeny zejména na strategické a ekonomické spolupráci, což v případě České republiky, není úplně jednoznačné, neboť český prezident Miloš Zeman přistupuje k otázce ČLR, zcela odlišným způsobem nežli ostatní zástupci evropských států.

Tento konflikt oproti předešlým je výjimečný v tom, že vznikl na základě Společného prohlášení nejvyšších ústavních činitelů, tudíž prezidentova role byla konstruována spolu s dalšími zúčastněnými tohoto prohlášení. Jelikož, dochází na základě tohoto prohlášení k částečné konfrontaci s vládou a zejména veřejností, na základě toho autorka usoudila, že je vhodný analýze.

Již od počátku zvolení do prezidentské funkce, se Miloš Zeman netajil se sympatiemi k Čínské lidové republice, což je možné doložit i frekvencí návštěv, které Miloš Zeman do této země uskutečnil. Zvyšování intenzity a prohlubování bilaterálních vztahů s Čínskou lidovou republikou zaznamenalo nejvyšší nárůst právě v průběhu funkčního období Miloše Zemana, který v tomto kroku shledával velmi pozitivní přínos do budoucnosti, protože považoval Čínskou lidovou republiku za jednoho z nejvhodnějších obchodních partnerů pro Českou republiku.

Snaha o jistý konsenzus a dialog s Pekingem, je datována po pádu Nečasovy vlády a nástupem úřednické vlády jmenované prezidentem Jiřího Rusnoka 10. července 2013. V programovém prohlášení vlády Jiřího Rusnoka, lze zaznamenat ekonomickou diplomacii, která zahrnuje i ČLR. Důležitým aspektem je, že ne každý se s prezidentovým názorem ztotožnil a mnohdy byl za své prohlášení a náklonnosti vůči ČLR ostře kritizován. Jedním

z prvních kontroverzních prohlášení, které Miloš Zeman učinil a zvedl tím tak vlnu odporu, bylo při příležitosti návštěvy Čínské lidové republiky, kde pronesl: „Jsem v Číně, abych se naučil, jak urychlit ekonomický růst nebo stabilizovat společnost“ (Zeman 2014).

Prezidentova náklonnost vůči Čínské lidové republice probíhala i v následujících letech a způsobila mnoho situací, které nebyly v úplném souladu se zahraničně-politickou koncepcí vlády. Jedna z takovýchto situací nastala právě při návštěvě tibetského duchovního Dalajlámy, kterého přijal tehdejší ministr kultury za stranu KDU-ČSL Daniel Herman.

Toto setkání považoval prezident Miloš Zeman za narušování dobrých mezinárodních vztahů s Čínskou lidovou republikou, které Miloš Zeman po dobu své funkce obhájil a vybudoval. „Velice panu prezidentovi záleželo na tom, abych se s jeho svatostí Dalajlámou nesetkal. Řekl mi to opakovaně i při posledním setkání na Hradě,“ sdělil Herman (irozhlaz.cz 2016). Z již uvedené citace je zřejmé, že prezidenta postoj ministra kultury Daniela Hermana znepokojoval a na základě přijetí duchovního vůdce inicioval spolu s dalšími ústavními činiteli Společné prohlášení nejvyšších ústavních činitelů České republiky, tedy prezidenta České republiky, předsedy vlády, předsedy Poslanecké sněmovny a předsedy Senátu. Toto prohlášení stvrzovalo principy strategického partnerství mezi Českou republikou a Čínskou lidovou republikou, jejíž je Tibet součástí. „Česká republika nijak nemění svou politiku jedné Číny a respektu ke svrchovanosti a územní celistvosti Čínské lidové republiky, jejíž je Tibet součástí. ČR si je vědoma důležitosti tibetské otázky“ (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2016). Tímto usnesením se nejvyšší ústavní činitelé distancovali od schůzky ministra kultury Daniela Hermana s tibetským duchovním vůdcem Dalajlámou.

S návštěvou duchovního vůdce v Praze na 20. ročníku Fóra 2000 nesouhlasila i čínská diplomacie a Peking dokonce vyzýval české úřady, aby tomu zabránily nebo veřejně vystoupily, takový to požadavek Ministerstvo zahraničních věcí zpočátku odmítlo (Česká televize 2016).

6.3.2. Analýza konfliktu

1. Předpisy role

Prezident Miloš Zeman chtěl na základě tohoto prohlášení své spojence, tedy Čínskou lidovou republiku, utvrdit že zájmy České republiky se přijetím duchovního vůdce nezměnily a že se Česká republika bude i nadále těšit strategické ekonomické spolupráci. Ve spojení

s předpisy role prezidenta je dobré uvést, že prezident je obklopován lidmi, které mají blízký vztah právě s ČLR. Jedním z těchto osob, je Jaroslav Tvrđík, který představuje zástupce čínské společnosti CEFC pro střední Evropu, a zároveň vykazuje aktivní roli při sjednávání čínsko-českých obchodů. Dalším významným faktorem, který do jisté míry ovlivnil předpisy role prezidenta, je ten, že od dubna roku 2015 prezident Miloš Zeman, přijal do svého poradního týmu předsedu představenstva čínské skupiny CEFC Jie Ťien-minga, načež tento krok shledávám jako fenomenální, neboť doposud žádný prezident neměl ve svém poradním týmu začleněnou osobu, která by nebyla občanem České republiky, a navíc nesdílela společný mateřský jazyk.

2. Národní koncepce role

Národní koncepce role už nebyla tak jednoznačná a v souladu. Respektive se dá hovořit o jisté roztržiténosti názorů, kde jeden proud souhlasně přitakával jednání tehdejšího ministra kultury Daniela Hermana, a dále proud příznivců prezidenta Miloše Zemana, kteří taktéž zastávali vidinu efektivní budoucí spolupráce mezi oběma zeměmi.

Sám ministr kultury Daniel Herman, neshledával v setkání s duchovním Dalajlámou jakýkoliv zásah do směřování politické angažovanosti vůči Čínské lidové republice, naopak setkání vnímal za přínosné a vhodné pro svůj ministerský rezort. Daniel Herman uvedl, že přijmout významného duchovního představitele mu náleží, neboť do jeho resortu spadá i agenda církví, do níž patří i duchovní vědci (irozhlas.cz 2016).

Za výše uvedené prohlášení se na ústavní činitele snesla vlna kritiky, nejen od ostatních politiků, ale také od akademické obce a zareagovali na situaci protestním vyvěšením tibetských vlajek (novinky.cz 2016).

Jednou z dalších vyvolaných reakcí k tomuto tématu byl vznik Občanské iniciativy Kroměřížská výzva, která byla iniciována zejména ve snaze získat vyjádření k zásadní orientaci České zahraniční politiky.

Hlavním cílem této iniciativy nazývané Kroměřížská výzva je vést celospolečenskou veřejnou debatu o úřadu prezidenta a hodnotách, které by měl ztělesňovat. “Chceme jen slušného prezidenta, který bude skutečně oddán hodnotám zakotveným v Ústavě včetně Listiny základních práv a svobod,” dodal Jan Kalvoda, jeden z autorů otevřeného dopisu (lidovky.cz 2016).

Opoziční strany, ODS a TOP09 se shodly na názoru, že prohlášení bylo zcela zbytečné a pro Českou republiku i ponižující (tyden.cz 2016). Naopak tehdejší ministr zahraničních

věcí Lubomír Zaorálek, toto prohlášení považoval za nutné, protože jednání ministra kultury shledával za politickou provokaci, a dle jeho názoru tento krok ohrožoval dohodu o strategickém partnerství mezi oběma zeměmi (Zaorálek 2016).

Nesouhlasný postoj zastával i předseda Ústavního soudu Pavel Rychetský. „Řekl bych, že to je něco naprosto neobvyklého a nepřípadného. Od okamžiku, kdy se rozdělila federace a vznikl samostatný český stát, jsme nikdy nebyli svědky společného prohlášení čtyř nejvyšších ústavních činitelů. To je něco zcela bezprecedentního a já si dovedu představit potřebu takového prohlášení v okamžiku mohutné krize. Mnichovské krize, invaze Varšavského paktu, v předvečer války, při výrazném ohrožení, při přírodní katastrofě“ (Rychetský 2016).

Z již výše uvedených informací, lze konstatovat, že národní koncepce role byla roztržštěná, nikoliv jednotná. Česká společnost působila odděleně a vláda, jakožto exekutivní celek nepůsobila sjednoceným dojmem.

3. *Realizace role*

Prezident svou roli realizoval tak, že pod toto prohlášení, které *de facto* rozdělovalo společnost a vyvolalo celou řadu protestních akcí přidal svůj podpis. V případě realizace role je nutné zohledňovat veškeré prezidentovy kroky, které tomuto aktu předcházely, neboť s vývojem situace plně souvisí. Při rozboru realizace role prezidenta, autorka znovu klade důraz na přijetí Jie Ťien-minga do poradního týmu prezidenta, protože tento muž je v současnosti speciálním poradcem Miloše Zemana zejména v otázkách čínsko-českého ekonomického rozvoje. Autorka zohledňuje tento krok, neboť taktéž může ovlivnit nahlížení na realizaci prezidentovy role.

4. *Pozice vlády*

Tehdejší vláda byla složená z vládních stran ČSSD, ANO a KDU-ČSL. Tehdejší ministr kultury Daniel Herman (KDU-ČSL) přijal v sídle ministerstva kultury na Maltézském náměstí duchovního vůdce Dalajlámu a spolu s ním se setkání účastnilo dalších padesát členů Parlamentu. Česká republika se již tradičně těšila přijetí nejvyššího tibetského duchovního, které inicioval tehdejší prezident Václav Havel, i přesto, že Česká republika uznávala politiku jedné Číny.

Ministr kultury Daniel Herman, se i přes kritický pohled prezidenta Miloše Zemana rozhodl s nejvyšších duchovním setkat ve svém vlastním zájmu. Takto to definoval i Bohuslav Sobotka, který uvedl, že setkání ministra kultury s dalajlámou, byla jeho soukromá věc, nikoliv reprezentace zájmů České politiky (zpravy.idnes.cz 2016).

Naopak za rozhodnutí Daniela Hermana se postavila strana KDU-ČSL, v čele s předsedou strany Pavlem Bělobrádkem, který myšlenku setkání podpořil a zastával nesouhlasný postoj vůči prohlášení. Zrovna tak se vyjádřil i vicepremiér Andrej Babiš, šéf hnutí ANO a ministr spravedlnosti Robert Pelikán. Andrej Babiš poznamenal, že nevidí, v čem by dalajlámova návštěva měla ohrozit obchod s Čínou, ani to, v čem by dalajláma ohrožoval celistvost Číny.

Kritický postoj vůči Danielu Hermanovi naopak zastával Lubomír Zaorálek, tehdejší ministr zahraničních věcí, který vnímal přijetí duchovního, jako nedodržení dohody mezi ním a ministrem Danielem Hermanem. Dle Lubomíra Zaorálka, přijetí dalajlámy oficiální cestou působilo neblahým dojmem o orientaci a spolupráci s Čínskou lidovou republikou, proto dle jeho slov prohlášení považoval za zcela nutné, neboť to ohrožovalo strategické partnerství mezi zeměmi. Spolu s tehdejší předsedou vlády Bohuslavem Sobotkou a Hynkem Kmoníčkem (ředitel odboru zahraničního Kanceláře prezidenta republiky), sdíleli názor, že pokud se vládní zmocněnci před lety zavázali ke strategickému obchodnímu partnerství s Čínskou lidovou republikou, měli by teď jednat dle uvážení a v souladu (zpravy.idnes.cz 2016).

Pro přehlednost a úplnost je nutné uvést názorové zastoupení opozičních stran, kterými byly ODS, TOP 09 a KSČM. ODS a TOP 09 sdílí stejná kritická stanoviska vůči prohlášení, a ve svém vlastním zájmu si jednotliví zástupci z obou stran nenechali setkání s dalajlámou ujít a byli při setkání přítomni (zpravy.idnes.cz 2016).

Zatímco v opačném rozporu vystupuje KSČM, která již od začátku intenzivně podporuje strategické partnerství s Čínskou lidovou republikou i za cenu velmi přísných pravidel, které by však neměly diskriminovat ani jednu stranu. Aktivitu Daniela Hermana odsoudila za zbytečný “exces“ a s prohlášením nejvyšších ústavních činitelů se ztotožnila (kscm.cz 2016).

Z výše uvedených informací, lze zaznamenat, že prohlášení a situace kolem přijetí duchovního dalajlámy opravdu vyvolala názorový rozkol mezi vládními představiteli. Vláda byla názorově rozdělena na nesouhlasný postoj vůči prohlášení a naopak. Ve výsledku, tedy můžeme označit pozici vlády za nejednoznačnou a roztříštěnou.

5. Pozice prezidenta

Pozice prezidenta byla poněkud jednoznačnější a jednotvárnější. Od prvopočátku se prezidentova role vůči strategickému partnerství s Čínskou lidovou republikou vyvíjela konzistentně. S nástupem Miloše Zemana do funkce prezidenta se prokázal největší impulz v česko-čínských vztazích od devadesátých let. Jak už bylo zmíněno výše, v prvopočátcích budování strategického partnerství byl oporou prezidenta předseda prozatímní vlády Jiří Rusnok, který na konferenci Česko-čínské fórum v roce 2013 hovořil jasně na téma „restartování česko-čínské spolupráce“. Celkový příklon k Čínské lidové republice, lze odůvodnit značným posílením české levice, která je tradičně spíše pro-čínská.

Miloš Zeman, oproti předešlým představitelům prezidentského úřadu, zastává silnější roli prezidenta. Není to způsobené formální změnou ve výčtu pravomocí prezidenta, ale právě volební změnou, jejíž byl Miloš Zeman v roce 2013 součástí. Miloš Zeman byl prvním prezidentem zvolen na základě přímé volby. On sám svou výhodu pocítuje a rád se ke způsobu jeho zvolení vrací prostřednictvím svých prohlášení, kde se často odkazuje na to, že on byl zvolen právě lidem. "Už mnohokrát jsem řekl, že chci být prezidentem dolních deseti milionů" (Zeman 2013). Takováto prohlášení zaznívala už po zvolení Miloše Zemana do úřadu, lze tedy konstatovat, že takovými výroky nepřímo posiluje svou roli.

Obecně lze říci, že právě Miloš Zeman má velkou zásluhu na zlepšení vztahů s Pekingem. On sám je vnímám, jak v Čínské lidové republice, tak i na domácí politické scéně, jako hlavní strůjce v budování strategického obchodního partnerství mezi oběma zeměmi. Tato pozice tvoří jeho dominantní roli v otázce zahraničně-politické orientace vůči ČLR. Jeho úspěch je také velmi poznamenán negativními dopady, a to zejména kvůli příliš kontroverzním výrokům, které od prvopočátku dávají vznik dvouproutové názorové linii, která je v České republice přítomna. On sám, jakožto charismatická osobnost si je svých úspěchů vědom a jakožto skvělý řečník je plně obhajuje.

Rozhodnutí prezidenta být svým podpisem společného prohlášení nejvyšších ústavních činitelů svým spolupodpisem, bylo hlavně kvůli zabezpečení obchodního partnera, tedy Čínské lidové republiky o přetrvávající spolupráci. Toto rozhodnutí nebylo vydané v plném souladu s vládou i přesto, že tak rozhodli nejvyšší ústavní činitelé, Miloš Zeman však považoval toto prohlášení za nutné. „Toto prohlášení bylo nutné, protože upozornilo, že jde o „osobní exces pana Hermana, nikoli pana ministra Hermana“. „Jinak by v nezainteresovaných kruzích mohl

vzniknout dojem, že stanovisko ministra Hermana je stanoviskem celé české vlády, a tento dojem by byl nepochybně chybný“ (Zeman 2016).

6. *Konstrukce role prezidenta*

Miloš Zeman spolupodepsal prohlášení nejvyšších ústavních činitelů, na základě setkání ministra kultury Daniela Hermana s nejvyšším duchovním, tedy dalajlámou. Dle tiskových prohlášení tehdejšího ministra kultury Daniela Hermana, lze usoudit, že se Miloš Zeman od prvopočátku s tímto setkáním neztotožňoval, a naopak mu jej nedoporučil se s jeho svátostí setkat (irozhlas.cz 2016).

Vzhledem k tomu, že Miloš Zeman neměl v plánu ani neoficiální cestou se s jeho svátostí setkat, lze tedy konstatovat jistou změnu v konstrukci role prezidenta. Dalajláma tradičně přijížděl do České republiky a setkával se neoficiálně s nejvyššími vládními představiteli včetně prezidenta Václava Havla. Miloš Zeman, však onu schůzku s dalajlámou neměl v plánu a byl zásadně proti jejímu uskutečnění, o čemž se nedá hovořit třeba v případě Slovenské republiky, kde se prezident Andrej Kiska nebránil setkání s dalajlámou neoficiální cestou a duchovního soukromě přijal (tyden.cz 2016).

Je zde kladen důraz na slovo „neoficiální“, neboť tato setkání byla Čínskou lidovou republikou vždy tolerována. V této situaci tedy došlo k jakémusi narušení obvyklých postupů při setkávání s Dalajlámou, ať už ze strany Čínské lidové republiky, která vyzývala české ministerstvo zahraničních věcí k zabránění tomuto setkání, či nějakému oficiálnímu kritickému výstupu, tak i ze strany České republiky, která vydala ono prohlášení nejvyšších ústavních činitelů.

I přesto, že prohlášení nebylo vydáno pouze Milošem Zemanem, jakožto prezidentem České republiky, ale spolu s dalšími ústavními činiteli, je nutné brát v potaz, že vzhledem k angažovanosti Miloše Zemana v oblasti rozvoje strategického partnerství vůči ČLR, nelze opomenout jeho hlavní zájem na tomto stanovisku. Na základě výše zmíněných informací, lze usoudit, že prezident posílil svou roli v oblasti zahraniční politiky, a to nejen důsledkem přímo zvoleného mandátu, ale také díky jeho osobním postojům a iniciativám vůči plánování zahraničně-politické orientace České republiky.

7. *Vnímání role exekutivou*

Po vydání společného prohlášení nejvyšších ústavních činitelů, tedy jmenovitě prezidenta České republiky Miloše Zemana, předsedy Senátu Milana Štěcha, předsedy Poslanecké

sněmovny Jana Hamáčka a předsedy vlády České republiky Bohuslava Sobotky, se prezidentovi podařilo posílit svou roli v oblasti zahraniční politiky. Toto prohlášení bylo neočekávané a pro někoho považováno za zcela zbytečné. Prezident usiloval o posílení své role, což se mu z části podařilo. Část vlády reagovala na prohlášení zcela negativně, ale zároveň prohlášení přijala a respektovala jej.

Po přijetí nejvyššího duchovního, vydal Miloš Zeman doporučení tehdejšímu premiérovi Bohuslavovi Sobotkovi odvolat ministra kultury Daniela Hermana. Miloš Zeman se domníval, že svým jednáním ministr kultury poškodil zájmy České republiky a zároveň jednal proti usnesení vlády. Toto doporučení vzal tehdejší premiér Bohuslav Sobotka na vědomí, ale neztotožnil se s ním, neboť odvolání ministrů spadá pod jeho agendu a toto doporučení nepovažoval za žádoucí (echo24.cz 2016).

Na základě výše zmíněných důvodů lze konstatovat, že ke změně vnímání prezidentovy role exekutivou došlo, a to zejména v důsledku spolupodpisu společného prohlášení, ve kterém prezident Zeman avizoval svou roli, jako silný aktér v otázce zahraniční politiky, neboť prohlášení, které kontrasignoval, zcela navazovalo na jeho konzistentní politiku vůči ČLR. Z druhého pohledu lze hovořit, že ze strany vlády ke změně vnímání role nedošlo, a to z důvodu, že tehdejší premiér Bohuslav Sobotka nejednal na základě doporučení vydané samotným prezidentem Milošem Zemanem, a tak zabránil ke znovu posílení prezidentovi role.

7. Vyhodnocení výzkumných otázek

7.1. Jaká byla návaznost prezidentů Václava Klause a Miloše Zemana na zahraniční politiku Václava Havla a jeho odkaz vůči EU a NATO?

Odkaz Václava Havla v zahraniční politice byl významný, jasně čitelný a jeho zahraniční politika měla konzistentní vývoj. Havel se těšil mezinárodnímu uznání a věhlasu, neboť právě on nese velké zásluhy za integrační procesy České republiky do mezinárodních struktur, jako jsou organizace EU a NATO. I přesto, že při vstupu České republiky do EU už nezastával prezidentský úřad, jeho vliv v otázkách mezinárodních institucí, byl natolik silný, že se nakonec Česká republika stala součástí obou struktur, tedy jak EU, tak NATO. Oba jeho nástupci, Václav Klaus i Miloš Zeman se snažili na „Havlovu tradici“ částečně navázat, i přesto, že to nemusí být na první pohled zřejmé, neboť během svých úřadů využívali odlišný politický styl a z části odlišné ideové preference. Ačkoliv, že se ani jednomu nedostalo takového světového uznání, nelze o nich hovořit jako o nevýrazných prezidentech. Zajímavostí u dosavadních prezidentů je jejich úzké spojení v průběhu politické a ekonomické transformace České republiky v průběhu 90. let, neboť jak Václav Klaus, tak Miloš Zeman, zastávali premiérský post, přičemž oba byli s Havlem v úzkém kontaktu.

Zatímco Václav Havel vnímal EU a NATO, jako struktury, v nichž jsou členské státy sdruženy důsledkem společných hodnot, jeho pojetí bylo zaměřeno spíše na obecnější vize v duchu partnerství a spolupráce. Havel se nikdy nezabýval příliš technickým pojetím EU či NATO, což se nedá říci v případě Klause, či Zemana. Václav Klaus obecně členství ve strukturách vnímal ve srovnání s Havlem více povrchně, přičemž členství považoval za účelové a nehledal v něm hlubší význam, jako jeho předchůdce. To dokazuje i fakt, že členství v EU chápal zejména na úrovni ekonomické spolupráce, přičemž otázku hlubší integrace považoval za nežádoucí. Oproti Havlovi, se Klaus poměrně ve vysokém měřítku věnoval konkrétním problémům, které s EU a organizací NATO souvisely, ať v otázkách spojených s přijetím společné měny, přenesení pravomocí z národní úrovně na nadnárodní úroveň, či intervence do zemí, které nejsou územní součástí evropského prostoru. Podobně tomu bylo i v případě Miloše Zemana, který se zaměřoval na konkrétní problémy spojené s institucemi, ale nezastával tak kritický postoj, jako jeho předchůdce Václav Klaus. V případě Zemanova pojetí organizací EU a NATO, se autorka přiklání k názoru, že se spíše

ztotožňoval s pojetím organizací jako Václav Havel, neboť připodobňoval členství v EU a NATO ke členství v jakémisi elitním klubu, ve kterém členské státy sdružují spořádané hospodářství a stabilizovanou strukturu. Autorka se tedy domnívá, že zpočátku Miloš Zeman v těchto ohledech navazoval spíše na odkaz Václava Havla nežli na jeho předchůdce Václava Klause, který svým pohledem spíše neshledával žádné společné hodnoty členských států, a myšlenku spolenectví opíral zejména o ekonomickou spolupráci, na jejímž základě mohla ČR čerpat výhody.

Všichni tři dosavadní prezidenti přikládali tématům spojeným s EU a NATO velký význam a věnovali se mu s vysokou mírou intenzity. Při hledání shodných postojů u všech dosavadních prezidentů k výše zmíněným strukturám lze konstatovat, že jich bylo poskrovnu. Důležitým aspektem, na kterém se shodli všichni tři dosavadní prezidenti, byla nutnost rozšiřování EU, ale částečně i NATO. Například Václav Havel a Václav Klaus, se horlivě podíleli na otázkách o přijetí Turecka do EU. V případě Miloše Zemana lze tento postoj doložit jeho snahou o vedení dialogu s Ukrajinou, ve snaze o podpis asociačních smluv o přijetí do EU, či jeho intenzivní podporou Srbska o přijetí do NATO.

Dalším shodným aspektem u všech tří výše zmíněných byla také kritika pojetí byrokratického aparátu EU. V případě Václava Havla se nejednalo o příliš intenzivní a „hlasitou kritiku“. Do jisté míry on sám nahlížel na budoucí byrokratický aparát EU nedůvěryhodně a značně kriticky, například s příchodem Maastrichtské smlouvy varoval před přílišným pragmatickým pojetím a ztrátou mravního ducha. Klaus i Zeman, se kritice byrokratického aparátu věnovali intenzivněji. Klaus obviňoval byrokratický aparát zejména z potlačování úloh národních států, rovněž jako Zeman, který kritizoval evropskou byrokracii za přílišné sjednocování veškerých norem a zákonů.

Klaus byl zejména v otázce prohlubování integrace opatrnější, přičemž se jeho představy a ideály zcela rozcházely s pojetím jeho předchůdce. Klaus za vyšší mírou integrace viděl pouze negativní dopady a nepřipouštěl žádný kompromis, resp. byl zarytý odpůrce jakýchkoliv integračních snah, neboť dle jeho názoru integrační proces destruktivně rozkládá hodnoty demokracie, protože stát přichází o část své suverenity, a tím zaniká svoboda při rozhodovacím procesu uvnitř státu. Zeman se takovýmto ostrým výrokům spíše vyhýbal a lze říci, že integrační snahy vnímal spíše pozitivně, neboť věřil, že značná míra integrace zajistí silnější a zejména efektivnější fungování celé unie a lze konstatovat, že v tomto ohledu se se svými myšlenkami připodobňoval spíše k Havlovi.

Nutno podotknout, že všichni tři dosavadní prezidenti se taktéž vehementně zasazovali o zásadní pozici České republiky při tvorbě společné evropské politiky, neboť vnímali,

že členství v těchto mezinárodních organizacích přinese České republice znatelný vliv při rozhodování o důležitých globálních otázkách, kterým by se ČR neměla stranit, a naopak této možnosti využít při prosazování vlastních zájmů.

Vzhledem k časovému ukotvení práce, je obtížná striktní identifikace shodných či odlišných postojů vůči odkazu Václava Havla k organizacím EU a NATO, neboť období jednotlivých úřadujících prezidentů bylo proměnné a vzhledem ke geopolitickým změnám, které se udály během jejich funkčních období, tak vyvstávaly nové problémy a otázky. Například ústředním tématem Václava Havla a Václava Klause, byly proto otázky související s integračním procesem, který vyžadoval vysokou míru pozornosti obou tehdejších prezidentů. Miloš Zeman se otázkou integrace už nezabýval, neboť tento proces byl dokončen už v roce 2004.

Rozdílný postoj mezi Havlem a Klausem k otázkám spojených zejména s EU lze pozorovat už v období, kdy Klaus zastával premiérský post. Tyto odlišné postoje, se promítly i v budoucím přístupu k EU Václava Klause v období jeho prezidentského úřadu, načež v průběhu integračního procesu zastával spíše zdrženlivý, mnohdy až skeptický postoj. Na základě tohoto faktu, lze mít za to, že po nástupu Václava Klause do prezidentského úřadu se zcela změnila pozice Hradu, přičemž tato změna byla zaznamenávána i na mezinárodním poli, kde obraz České republiky ilustroval spíše negativní přístup v rámci evropského partnerství. Na základě tohoto faktu, že se, díky negativnímu přístupu V. Klause k hlubší evropské integraci, odkaz V. Havla vytrácel. Naopak přístup Miloše Zemana v prvním funkčním období prezidentského úřadu k otázce EU shledávám, jako snahu o navázání na odkaz Václava Havla, neboť samotný Miloš Zeman usiloval o znovu začlenění obrazu České republiky, jako spolehlivého partnera EU a podniknul pro toto zasazení jisté kroky, kterými budoucí vývoj spolupráce ČR a EU *de facto* potvrdil, například vyvěšení vlajky EU na Hradě.

Naopak směrem k NATO se dle mého názoru přístup Miloše Zemana neshoduje s přístupem Václava Havla, neboť Havel vnímal integrační proces do NATO jako záruku kolektivní bezpečnosti celoevropského společenství. Naopak Zeman deklaroval myšlenku vybudování jednotné společné evropské armády, která si bude bezpečnostní otázku svého území spravovat vlastní bezpečnostní složkou, neboť považoval americký zájem při řešení evropských otázek spíše za politické vměšování, které připodobňoval k vojenské operaci, při řešení balkánské krize. V tomto případě tedy spíše Václav Klaus navazoval na odkaz Václava Havla, neboť považoval za nežádoucí budování společné obranné politiky Evropské unie, podobně, jako Václav Havel. Klaus apeloval na to, aby tyto organizace

při bezpečnostních otázkách spíše spolupracovaly, nežli si vzájemně konkurovaly a ztrácely tak jednotu, kterou ztělesňovaly.

Na základě výše zmíněných faktů, autorka vyvozuje závěr, že se prezidenti Václav Klaus a Miloš Zeman do jisté míry snažili navázat na tradiční odkaz Václava Havla ve vztahu k EU a NATO. Nelze však neopomenout, že se ideály dosavadních prezidentů v některých otázkách zcela rozcházel. Vzhledem k výše nastíněným informacím, se autorka přiklání k tomu názoru, že v případě Evropské unie shledává užší podobnost ideových prostředků mezi prezidenty Václavem Havlem a Milošem Zemanem, a naopak v případě Severoatlantické aliance vnímá autorka bližší myšlenkovou návaznost mezi prezidentem Václavem Havlem a Václavem Klausem.

7.2. Využívali dosavadní prezidenti při konfliktu s vládou stejné prostředky a vedly jejich kroky k posílení prezidentské role?

Pro zodpovězení této výzkumné otázky, byla vypracovaná analýza vybraných konfliktů jednotlivých prezidentů s vládou, přičemž na základě této analýzy lze vyvodit, jak prezidenti při střetu s vládou konstruovali svou roli. Prostřednictvím analýzy lze také určit podobnosti či odlišnosti užití prezidentových pravomocí. Je ovšem nutné poznamenat, že u každého prezidenta byl vybrán pouze jeden konflikt s exekutivou, který byl zvolen na základě četnosti výskytu v médiích a významu, který mu v nich byl přisuzován, přičemž veškeré konflikty ilustrují zřejmou souvislost se zahraniční politikou ČR, kterou prezident vykonával vůči organizacím EU nebo NATO. U všech tří konfliktů, jsou vyobrazeny konkrétní čitelné kroky, kterými prezident spor vyvolal a na základě těchto kroků, lze komparovat konstrukce role dosavadních prezidentů.

Z hlediska hodnocení škály nástrojů, které mají prezidenti možnost, při tvorbě zahraniční politiky využívat, pokládá autorka za významnější právě ideové prostředky, prostřednictvím kterých byla popsána obsahová stránka zahraniční politiky vůči EU a NATO výše zmíněných prezidentů. Všichni tři dosavadní prezidenti velmi zdatně využívali svých projevů, nejen k nastolení své agendy, ale také k vyvolání diskuze či dokonce prosazení vlastní linie tvorby zahraniční politiky, což lze z vybraných konfliktů interpretovat. U všech tří dosavadních prezidentů lze ilustrovat, jak vnášeli do tvorby zahraniční politiky nejen nová témata, která si dokázali obhájit, ale i vlastní preference, které si dokázali prosadit i přes nevoli české diplomacie či vlády.

Ve všech třech případech je znatelně ilustrována snaha posílit své pravomoci a následně tak vydobýt silnější postavení role aktéra při tvorbě zahraniční politiky. Kroky, které prezidenti učinili v rozporu s vládou, nedaly impuls vzniku novým formálním pravomocím prezidenta. I přesto autorka zastává názor, že postupným vývojem lze při tvorbě české zahraniční politiky shledávat posilování role prezidenta, a to zejména v neformální rovině. V případě Václava Havla byl vybrán konflikt, který autorka interpretuje jako součást pravomoci, která je implementována v Ústavě, a to *repräsentace státu navenek*. Autorka vychází z tvrzení, že tato pravomoc není Ústavou jasně definována, což je opodstatněno pomocí typologie, která je obsažena v teoretickém rámci této bakalářské práce. Autorka se domnívá, že prezident spolupodpisem *de facto* obešel Ústavu, neboť dopis, kterým stvrdil, spojenectví při operaci v Iráku, nebyl považován za mezinárodní smlouvu, a tak zde při tomto kroku nebyla nutná kontrasignace vlády. Vzhledem k tomu, že prezident neměl při tomto kroku žádné legislativní zábrany, vnesl si do tvorby zahraniční politiky své preference, přestože nebyly v souladu s vládní koncepcí. Samozřejmě v této otázce hrála důležitou roli také exekutiva, která měla učinit jisté kroky, aby dala najevo, že tvorba zahraniční politiky spadá formálně do její kompetence, ale to se však v tomto případě nestalo. Na základě těchto faktografických informací autorka shledává, že důsledkem výše zmíněného konfliktu se v České republice vyvinul trend posilování prezidentovy role při tvorbě zahraniční politiky, přičemž na něj zbylí dva prezidenti pouze navazovali.

Dalším vybraným konfliktem byla ratifikace Lisabonské smlouvy, a zejména snaha Václava Klause tomuto kroku zabránit. V tomto příkladu, autorka shledává inovativní užití prezidentových prostředků, neboť v tomto konfliktu nebyl zásadní střet opřen pouze o prezidentovy preference, které deklaroval na základě svých veřejných prohlášení, ale zejména snaha obejít ústavní pořádek a ratifikační proces tak úmyslně zpomalit. Ve výsledku byla ratifikace dokončena, ale prezident si vydobyl veškeré své požadavky, na základě kterých podmínil ratifikaci smlouvy. Zajímavé však je to, že v tomto ohledu zastupuje Parlament a vláda, resp. Ministerstvo zahraničních věcí zcela výsadní pozici a prezident by měl svým spolupodpisem, *de facto* jen stvrdovat rozhodnutí Parlamentu a vlády. Tento konflikt byl zcela výjimečný, neboť prezident, nejen že se názorově střetával s vládou v otázkách o případné hlubší integraci, ale jakožto jeden z nejvyšších ústavních činitelů zpochybňoval rozhodnutí Ústavního soudu, protože Ústavní soud neshledal žádné aspekty, které by při ratifikaci smlouvy byly v rozporu s ústavním pořádkem. I v tomto případě se autorka domnívá, že se prezidentovi částečně podařilo svou roli neformálně posílit, neboť se mu podařilo svými kroky výrazně zpomalit integrační proces a navíc si prosadit

výjimky, které dle jeho názoru měly být obsaženy v Lisabonské smlouvě, neboť to byla jeho podmínka pro to, aby ratifikační proces úspěšně dokončil. V tomto případě autorka v analýze reflektuje i částečné pochybení vlády, která prezidentovi dostatečně neoponovala, a naopak hledala kompromisy, přičemž tímto přístupem spíše zvyšovala prestiž prezidentova úřadu. Pravomoc *sjednávání a ratifikace mezinárodních smluv* je ústavně zakotvena, ale při této situaci, která nastala, se autorka přiklání k názoru, že není jasně definována, neboť kdyby byla, k takovému úskalí by nedošlo.

Třetí konflikt, který byl předmětem analýzy, souvisel se třetím zvoleným prezidentem Milošem Zemanem. Při tomto konfliktu je důležité zmínit, že prezident Miloš Zeman byl prvním prezidentem, který byl zvolen na základě přímé volby, načež legitimita jeho úřadu může být považována za značně posílenou. Tento konflikt se oproti předešlým odlišuje, neboť se jedná o částečný konflikt s vládou, který věcně nesouvisí s organizací EU a NATO. Vzhledem k předložené úvaze, kterou autorka interpretovala, tento konflikt byl shledán za adekvátní. V tomto konfliktu autorka rovněž zaznamenává zcela inovativní užití pravomocí, kterými prezident disponuje. Na základě tohoto konfliktu autorka shledává prosazení vlastní politické linie při tvorbě zahraniční politiky, přičemž touto linií byla v případě Miloše Zemana orientace na Čínskou lidovou republiku. Prostředky, a především politické kroky, které učinil, autorka vnímá jako neformální posílení prezidentovy role.

Spolupodpis prezidenta Miloše Zemana pod Ústavní prohlášení nejvyšších ústavních činitelů, v případě ubezpečení strategického partnera o nadále probíhající spolupráci nebylo doposud prezidenty využíváno při takovéto příležitosti, neboť takovéto prohlášení bylo tradičně deklarováno ve výjimečných situacích, například v případě mohutné celostátní krize, či při přírodní katastrofě. Lze tedy konstatovat, že prezident vnesl do politického diskurzu zcela nový způsob, jak konstruovat svou roli při tvorbě zahraniční politiky, neboť využil prostředku Ústavního prohlášení k prosazení svých preferencí. V závěru analýzy autorka vyslovila názor, že prezidentovi se podařilo neformálně svou roli posílit užitím výše zmíněných prostředků, které doposud nebyly při výkonu prezidentského úřadu zaznamenány.

Autorka, tedy dochází k závěru, že všichni tři dosavadní prezidenti se zasloužili o aktivní prosazování svých osobních preferencí, které promítali do tvorby zahraniční politiky a záleželo, pak zejména na tom, jak se prezidenti ve výkonu svých funkcí dokázali prosadit vůči vládě. Nutno však podotknout, že všichni tři prezidenti využívali především situace, kdy vláda nebyla schopna zaujmout formální jednotné stanovisko. Zároveň autorka vyvozuje závěr, že od vzniku České republiky lze pozorovat fenomén rostoucího vlivu prezidenta na zahraniční politiku, který má své kořeny právě v politickém diskurzu prvního úřadujícího

prezidenta republiky Václava Havla. V tomto fenoménu, kdy vliv prezidenta vůči zahraniční politice konzistentně narůstal, lze zaznamenat odlišné využití politických nástrojů jednotlivých prezidentů, které *de facto* byly použity za jediným účelem, a to ve snaze posílit neformální pravomoci, skrze vedené konflikty s vládou a vydobýt si tak mnohem silnější roli při tvorbě zahraniční politiky. Na základě předložených faktů, autorka této práce vyvozuje, že všichni tři dosavadní prezidenti svými postoji a kroky mnohokrát do tvorby a výkonu zahraniční politiky vůči EU a NATO zasahovali natolik výrazně, že je nutné jejich roli v zahraniční politice považovat za zcela zásadní.

Závěr

Cílem předložené práce byla ilustrace stěžejních politických prostředků prezidentů, které pak promítali do tvorby zahraniční politiky České republiky. Nezbytné pro tuto práci bylo vymezení role prezidenta, jakožto aktéra zahraniční politiky, dle ústavního znění, ale zároveň dle podložené právníkové interpretace. Autorka tak na základě zpracovaných informací vytvořila ucelené koncepty, které vyobrazovaly obsah zahraniční politiky vůči organizacím EU a NATO pohledem všech tří dosavadních prezidentů. Druhým neméně důležitým cílem této práce byla následná analýza vybraných konfliktů mezi prezidentem a vládou, které vznikly důsledkem prezidentova osobního postoje či kritického vyjádření vůči vládnímu rozhodnutí. Vybrané konflikty byly propojeny s výše zmíněnými koncepty, které rovněž souvisely se zahraniční politikou ve vztahu k organizacím EU a NATO, načež souvislost mezi nimi byla opodstatněna.

Díky již výše zmíněné analýze lze zodpovědět hlavní výzkumné otázky této práce, které mají za úkol objasnit, jak se prezidenti Václav Klaus a Miloš Zeman vypořádali s odkazem Václava Havla vůči organizacím EU a NATO, a také zdali využívali dosavadní prezidenti při konfliktu s vládou stejné prostředky a jestli jejich kroky vedly k posílení prezidentské role.

Odkaz Václava Havla v zahraniční politice byl významný. Havel se těšil mezinárodnímu uznání a věhlasu, neboť právě on nese velké zásluhy na tom, že obraz České republiky vstoupil do mezinárodního podvědomí. O obou jeho nástupcích nelze hovořit jako o nevýrazných prezidentech, ačkoliv se ani jednomu nedostalo takového světového uznání. Prostřednictvím vypracovaného ideového konceptu jednotlivých prezidentů tak autorka vydedukovala, že se prezidenti Václav Klaus a Miloš Zeman aspekty, ve kterých se při tvorbě zahraniční politiky vůči EU a NATO prezidenti shodovali či nikoliv. Na základě uvedených skutečností, které byly na závěr vyhodnoceny, autorka vyvodila závěr, že se prezidenti Václav Klaus a Miloš Zeman do jisté míry snažili navázat na odkaz Václava Havla vůči výše zmíněným mezinárodním organizacím, neboť lze zaznamenat shodující postoje, které při tvorbě zahraniční politiky prosazovali. Nelze však opomenout, že se ideály prezidentů v některých otázkách zcela rozcházely. Vyhodnocení *první výzkumné otázky*, je tedy následující: v případě EU, má autorka za to, že užší podobnost ideových prostředků je znatelná mezi prezidentem Václavem Havlem a Milošem Zemanem, co se týče NATO, vnímá autorka bližší myšlenkovou návaznost mezi prezidentem Václavem Havlem

a Václavem Klausem. Z výše vyhodnocených skutečností, lze vyvodit, že částečná snaha navázat na odkaz Václava Havla je zřejmá, ale časově není chronologicky řazená.

Všichni tři dosavadní prezidenti se nebáli projevit svůj neshodný postoj vůči koncepci vládní politiky či dokonce jednat v nesouladu s ním. Tento shodný aspekt u všech dosavadních prezidentů vedl k poměrně častým konfliktům mezi samotným prezidentem a vládou, načež tímto autorka navázala na zodpovězení *druhé výzkumné otázky* a to, zdali prezidenti využívali stejné prostředky při konfrontaci s vládou a jestli jejich kroky vedly k posílení prezidentské role. Při vyhodnocení této výzkumné otázky autorka vyvodila závěr, že všichni tři dosavadní prezidenti aktivně prosazovali své osobní preference, které pak promítali do tvorby zahraniční politiky, přičemž autorka shledává důležitý aspekt v tom, jak se prezidenti ve výkonu funkce dokázali prosadit vůči vládě. Vzhledem k vývoji zahraniční politiky České republiky, lze pozorovat fenomén rostoucího vlivu prezidenta na zahraniční politiku, načež vznik tohoto trendu autorka přisuzuje prvnímu zvolenému prezidentovi České republiky Václavu Havlovi. Posilování prezidentského vlivu vyhodnotila autorka na základě vypracované analýzy, ve které byly vybrané konflikty zpracovány. Na představených konfliktech autorka v analýze ilustrovala odlišné využití politických nástrojů, které prezidenti aplikovali ve snaze posílit svou roli, přičemž ve všech třech případech autorka došla k závěru, že se prezidentům podařilo vydobýt silnější postavení při tvorbě zahraniční politiky, a tím tak zodpověděla druhou výzkumnou otázku.

Výše uvedené poznatky a závěry, vznikly na základě práce s primárními zdroji, což jsou v tomto kontextu prezidentské projevy a rozhovory. Pro objasnění typologie, která je v práci zastoupena vycházela autorka z Ústavy České republiky, a především z knih, které se zabývají tvorbou české zahraniční politiky, jenž lze zařadit mezi literaturu sekundární. V této oblasti bylo poznatky nutné čerpat převážně z databází, které sdružují prezidentské projevy a rozhovory, přičemž vzhledem k obsáhlému množství zdrojů, byla práce s nimi časově náročnější.

Výzkum prezidentské zahraniční politiky a její tvorby lze označit v českém kontextu za doposud málo prozkoumané téma, zejména v pojetí všech tří dosavadních prezidentů. Vzhledem k tomu, že od zvolení Miloše Zemana do úřadu uběhlo už pět let, bylo by přínosné, aby politická věda rozšířila systematické analýzy rolí prezidentů, i o výše zmíněného Miloše Zemana a jeho pozici při tvorbě zahraniční politiky reflektovala.

Literatura a prameny

Literatura:

Beneš, Vít. 2010. „*Teorie rolí Konceptuální rámec pro konstruktivistickou analýzu zahraniční politiky*“ Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Brunclík, Miloš a Klíč, Zbyněk. 2009. *Z periferie do centra Evropy 20 let vývoje vztahu ČR k EU*. Praha: CEVRO Institut.

Čmejrkrová, Světlá a Hoffmannová, Jana et al. 2003. *Jazyk, média, politika*. Praha: Academia.

Drulák, Petr a Horký, Ondřej. 2010. *Hledání českých zájmů: Obchod, lidská práva a mezinárodní rozvoj*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Druláková, Radka a Petr, Drulák. 2011. *Tvorba a analýza zahraniční politiky*. Praha: Oeconomica

Durman, Karel. 1998. *Útěk od praporů. Kreml a krize impéria 1964-1991*. Praha: Karolinum

Handl, Vladimír. 2004. *Zahraniční politika České republiky 1993-2004: úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Koudelka, Zdeněk. 2011. *Prezident republiky*. Praha: Leges

Kořan, Michal et al. 2016. *Aktéři a tvorba české zahraniční politiky*. Brno: Masaryková univerzita.

Kořan, Michal, Hrabálek, Martin et al. 2007. *Česká zahraniční politika: Aktéři, struktura, proces*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Kořan, Michal et al. 2009. *Česká zahraniční politika v zrcadle sociálně-vědního výzkumu*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Kořan, Michal et al. 2008. *Česká zahraniční politika v roce 2007*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Kořan, Michal et al. 2010. *Česká zahraniční politika v roce 2009*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Kořan, Michal et al. 2016. *Česká zahraniční politika v roce 2015*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů.

Parlament ČR. 1992. *Ústava České republiky*. Praha: ústavní zákon č. 1/1993

Sládeček, Vladimír a Mikule, Vladimír et al. 2016. *Ústava České republiky. 2. vydání*. Praha: C. H. Beck.

Šimíček, Vojtěch. 2008. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Mezinárodní politologický ústav.

Prameny:

Aktuálně. 2016. „Rychetský: Prohlášení k Číně je bezprecedentní. Lze je použít jen v případě války či mohutné krize“ 27.10. 2016, Dostupné na: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/rychetsky-prohlaseni-k-cine-je-bezprecedentni-lze-je-pouzit/r~8f5ca4aa9c1d11e6bea5002590604f2e/?redirected=1524645446> (28.3. 2018)

Černý, Alexander. 2016. „Svátky, které je třeba ctít“ *Mediální výstupy KSČM*, 7.11. 2016, Dostupné na: <https://www.kscm.cz/cs/aktualne/medialni-vystupy/komentare/cerny-svatky-ktere-je-treba-ctit> (1.4. 2018)

Česká Televize. 2016. „Dalajlama se sešel s politiky. Jejich soukromá iniciativa, zní sborově do Pekingu“ 18.10. 2016, Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1938482-dalajlama-se-sesel-s-politiky-jejich-soukroma-iniciativa-zni-sborove-do-pekingu> (25.3. 2018)

Česká Televize. 2016. „Zeman: Dalajlama je vhodný partner pro meditaci, ne pro politika“ 23.10. 2016, Dostupné na: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1942276-zeman-dalajlama-je-vhodny-partner-pro-meditaci-ne-pro-politika> (18.4. 2018)

České noviny. 2003. „Havel během 12 let v prezidentské funkci navštívil 59 zemí“ 9.9. 2003, Dostupné na: <http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/havel-behem-12-let-v-prezidentske-funkci-navstivil-59-zemi/20742> (29.3.2018)

Euroactiv.2009. „Ratifikace Lisabonu je u konce. Klaus podepsal.“ 3.11.2009 Dostupné na: <https://euractiv.cz/section/aktualne-v-eu/news/ratifikace-lisabonu-je-u-konce-klaus-podepsal-006701/> (21.3. 2018)

Euractiv.2012. „Klausova výjimka opět narazila, hlasování ve výboru EP se musí opakovat“ 18.9. 2012, Dostupné na: <https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/news/klausova-vyjimka-opet-narazila-hlasovani-ve-vyboru-ep-se-musi-opakovat-010246/> (18.3. 2009)

Europortál.2009. „Jak kdo hlasoval ve sněmovně o Lisabonské smlouvě“ 18.2. 2009, Dostupné na: <https://www.euportal.cz/Articles/4121-jak-kdo-hlasoval-ve-snemovne-o-lisabonske-smlouve.aspx> (18.3. 2009)

E15.cz. 2016. „Zaorálek: Prohlášení čtyř na podporu Číny bylo nutné. Herman porušil dohodu, když se s dalajlamou sešel oficiálně“ 30.10. 2016, Dostupné na: <http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/zaoralek-prohlaseni-ctyr-na-podporu-ciny-bylo-nutne-herman-porusil-dohodu-kdyz-se-s-dalajlamou-sesel-oficialne-1324678> (26.3. 2018)

Havel, Václav. 1990. „Projev prezidenta ČSSR Václava Havla pro obě sněmovny Kongresu USA“ *Vybrané projevy a texty Václava Havla*, 21.2. 1990, Dostupné na: <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/index.html> (26.3. 2018)

Havel, Václav. 1991. „Projev prezidenta ČSFR Václava Havla v sídle NATO“ *Vybrané projevy a texty Václava Havla*, 21.3. 1991, Dostupné na: <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/index.html> (28.3. 2018)

Havel, Václav. 1994. „Projev prezidenta republiky Václava Havla v Evropském parlamentu“ *Vybrané projevy a texty Václava Havla*, 8.3. 1994, Dostupné na: <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/index.html> (26.3. 2018)

Havel, Václav. 1995. „Novoroční projev prezidenta republiky Václava Havla“ *Projevy Václava Havla*, 1.1. 1995, Dostupné na: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=202_projevy.html&typ=HTML (19.3. 2018)

Havel, Václav. 1995. „Novoroční projev prezidenta republiky Václava Havla“ *Vybrané projevy a texty Václava Havla*, 1.1. 1995, Dostupné na: <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/index.html> (26.3. 2018)

Havel, Václav. 1997. „Projev prezidenta republiky Václava Havla na plenárním zasedání Euroatlantické rady pro partnerství“ *Vybrané projevy a texty Václava Havla*, 9.7. 1997, Dostupné na: <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/index.html> (26.3. 2018)

Havel, Václav. 1999. „Projev prezidenta republiky Václava Havla při slavnostním podpisu listiny o přístupu České republiky k Severoatlantické smlouvě“ *Vybrané projevy a texty Václava Havla*, 26.2. 1999, Dostupné na: <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/index.html> (26.3. 2018)

Havel, Václav. 2000. „Projev prezidenta republiky Václava Havla před poslanci Evropského parlamentu“ *Projevy Václava Havla*, 16.2. 2000, Dostupné na: http://vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=projevy&val=84_projevy.html&typ=HTML (26.3. 2018)

Havel, Václav. 2002. „Evropa s Amerikou si asi vždycky budou blíží než kterýkoliv z těchto světadílů s jinou částí světa, říká prezident Václav Havel“ *Hospodářské noviny*, 22.2. 2002, Dostupné na: http://vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=rozhovory&val=13_rozhovory.html&typ=HTML (26.3. 2018)

Havel, Václav. 2002. „Evropa s Amerikou si asi vždycky budou blíží než kterýkoliv z těchto světadílů s jinou částí světa, říká prezident Václav Havel.“ *Hospodářské noviny*. 22.2. 2002 Dostupné na: http://www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=rozhovory&val=13_rozhovory.html&typ=HTML (16.3. 2018)

Havel, Václav. 2003. „Rozhodnutí je vždycky riskantní“ *Respekt*, 13.1. 2003, Dostupné na: http://vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=rozhovory&val=1_rozhovory.html&typ=HTML (26.3. 2018)

Horáček, Milan a Šádi, Shanaáh. 2009. „Proč dáváme zelenou Lisabonské smlouvě“ 13.1. 2009, Dostupné na: <http://praha.zeleni.cz/13206/clanek/proc-davame-zelenou-lisabonske-smlouve/> (18.3. 2018)

iDNES. 2002. „Prezident nechal Čechy hlasovat o EU“ 29.11. 2002, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/prezident-nechal-cechy-hlasovat-o-eu-d76-/domaci.aspx?c=A021008_222552_domaci_was (26.3. 2018)

iDNES. 2006. „Vědci se obořili na Klause kvůli jeho kritice EU“ 24.5. 2006, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/vedci-se-oborili-na-klause-kvuli-jeho-kritice-eu-f5k-/domaci.aspx?c=A060524_182250_domaci_zra (17.3. 2018)

iDNES. 2008. „Komunisté chtějí referendum o Lisabonské smlouvě“ 21.3. 2008, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/komuniste-chteji-referendum-o-lisabonske-smlouve-fv5-/domaci.aspx?c=A080321_171617_domaci_jte (17.3. 2018)

iDNES. 2009. „Příznivců Lisabonské smlouvy v Česku výrazně přibylo, ukázal průzkum“ 28.1. 2009, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/priznivcu-lisabonske-smlouvy-v-cesku-vyrazne-pribylo-ukazal-pruzkum-1za-/domaci.aspx?c=A090128_134743_domaci_bar (18.3. 2018)

iDNES. 2009. „Lisabonská smlouva je v pořádku, rozhodl Ústavní soud“ 3.11. 2009, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/lisabonska-smlouva-je-v-poradku-rozhodl-ustavni-soud-pda-/domaci.aspx?c=A091102_213547_domaci_klu (17.3. 2018)

iDNES. 2009. „Klaus podepsal Lisabon. Česko tak ztrácí suverenitu, prohlásil“ 3.11. 2009, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/klaus-podepsal-lisabon-cesko-tak-ztraci-suverenitu-prohlasil-p63-/domaci.aspx?c=A091103_145225_domaci_adb (18.3. 2018)

iDNES. 2013. „Miloš Zeman: Chci být hlasem všech Čechů, se mnou se vrátí zákon“ 26.1. 2013, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/milos-zeman-o-svem-vitezstvi-v-prezidentskych-volbach-p1h-/domaci.aspx?c=A130126_160126_domaci_im (26.3. 2018)

iDNES. 2014. „Nepřijel jsem vás učit lidská práva, řekl Zeman v čínské televizi“ 30.10. 2014, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/zeman-rozhovor-cinska-televize-d3h-/domaci.aspx?c=A141030_180201_zahranicni_mlb (27.3. 2018)

iDNES. 2016. „Čtyři nejvyšší politici se distancovali od schůzky Hermana s dalajlámou“ 18.10. 2016, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/ctyri-nejvyssi-politici-se-distancovali-od-schuzky-hermana-s-dalajlamou-14q-/domaci.aspx?c=A161018_160816_domaci_kop (26.3. 2018)

iDNES. 2016. „S dalajlámou se sešlo 50 zákonodárců, univerzity vyvěsily vlajky Tibetu“ 19.10. 2016, Dostupné na: https://zpravy.idnes.cz/univerzity-tibetske-vlajky-cina-dox-/domaci.aspx?c=A161019_092216_domaci_jw (26.3. 2018)

iRozhlas. 2016. „Ministr Herman přijal dalajlamu. Chceme udržet vztahy s Čínou, kritizují ho prezident i premiér“ 18.10. 2016, Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-z-domova/ministr-herman-prijal-dalajlamu-chceme-udrzet-vztahy-s-cinou-kritizuji-ho_1610180913_ (25.3. 2018)

iRozhlas. 2016. „Herman: Prezident Zeman mi řekl, že za schůzku s dalajlamou nevyznamená mého strýce“ 21.10. 2016, Dostupné na: https://www.irozhlas.cz/zpravy-z-domova/herman-prezident-zeman-mi-rekl-ze-za-schuzku-s-dalajlamou-nevyznamena-meho_1610211113_ (1.4. 2018)

Klaus, Václav. 1997. „Poznámky k vystoupení předsedy vlády ČR Václava Klause na Severoatlantické radě“ *Tisková sdělení Václava Klause*, 14.4. 1997, Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/1953> (3.4. 2018)

Klaus, Václav. 2003. „Prohlášení prezidenta republiky k referendu ze dne 9. června 2003“ *Tisková sdělení Václava Klause*, 9.6. 2003, Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/1785> (2.4. 2018)

Klaus, Václav. 2003. „Václav Klaus zpochybnil cíl války v Iráku“ *BBC Czech*, 21. 3. 2003, Dostupné na: http://www.bbc.co.uk/czech/interview/030321_klaus.shtml#citace (3.4. 2018)

Klaus, Václav. 2004. „Náš dnešní evropský problém“ *Tisková sdělení Václava Klause*, 28.8. 2004, Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/882> (3.4. 2018)

Klaus, Václav. 2004. „NATO a dnešek: Projev v Istanbulu“ *Projevy a vystoupení Václava Klause*, 28.6. 2004, Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/1400> (3.4. 2018)

Klaus, Václav. 2006. „Vraťme se k mezivládní Evropě“ *Tisková sdělení Václava Klause*, 1.8. 2006, Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/921> (1.4. 2018)

Klaus, Václav. 2007. „Rozhovor prezidenta republiky Václava Klause pro Hospodářské noviny“ *Hospodářské noviny*, 9.2. 2007, Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/810> (6.4. 2018)

Klaus, Václav. 2009. „Prohlášení prezidenta republiky ze dne 9. října 2009 k ratifikaci Lisabonské smlouvy“ *Tisková sdělení Václava Klause*, 10.10. 2009, Dostupné na: <https://www.klaus.cz/clanky/1307> (18.3. 2018)

Lidové noviny. 2003. „Havel podepsal výzvu proti Iráku, Špidla ji odmítá.“ 31.3. 2003, Dostupné na: <https://www.lidovenoviny.cz/archiv.aspx?d=25.04.2018&n=LN-NOVINY> (16.3. 2018)

Lidovky. 2008. „Klaus je našťvaný, soud byl prý krátký“ 21.5. 2008, Dostupné na: https://www.lidovky.cz/klaus-je-nastvany-soud-byl-pry-kratky-d8r-/zpravy-domov.aspx?c=A081125_123921_ln_domov_bat (17.3. 2018)

Lidovky. 2016. „Prohlášení čtyř nejmocnějších politiků na podporu Číny považuje Kroměřížská výzva za protiústavní“ 23.10. 2016, Dostupné na: https://www.lidovky.cz/prohlaseni-ctyr-nejmocnejsich-politiku-na-podporu-ciny-povazuje-kromerizska-vyzva-za-protiustavni-iuu-/zpravy-domov.aspx?c=A161023_150304_In_domov_ELE (26.3. 2018)

Novinky. 2005. „Paroubek pohrozil Klausovi omezením zahraničních cest.“ 26.5. 2005, Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/57246-paroubek-pohrozil-klausovi-omezenim-zahranicnich-cest.html> (20.3. 2018)

Novinky. 2016. „Prohlášení o Číně, které nadzvedlo půl republiky, připravil Zaorálek“ 19.10. 2016, Dostupné na: <https://www.novinky.cz/domaci/418049-prohlaseni-o-cine-ktere-nadzvedlo-pul-republiky-pripravil-zaoralek.html> (27.3. 2018)

Ovčáček, Jiří. 2016. „Společné prohlášení nejvyšších ústavních činitelů České republiky“ *Odbor tisku prezidenta republiky*, 18.10. 2016, Dostupné na: <https://www.hrad.cz/cs/pro-media/tiskove-zpravy/aktualni-tiskove-zpravy/spolecne-prohlaseni-nejvyssich-ustavnich-cinitelu-ceske-republiky-12953> (16.4. 2018)

Parlament ČR. 2009. „46. schůze, 11. hlasování, 18. února 2009, 09:47, Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evrop. Unii“ 18.2. 2009, Dostupné na: <http://www.psp.cz/sqw/hlasy.sqw?g=48969> (19.3. 2018)

Pavlíček, Tomáš. 2003. „Svět o páté“ *BBC Česká redakce*, 13.1. 2003. Dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/czech/about.shtml> (16.3. 2018)

Schulz, Martin. 2003. „Přehled roku 2003 v domácí politice“ *Český rozhlas*, 31.12. 2003. Dostupné na: <http://www.rozhlas.cz/archiv/oarchivu/> (16.3. 2018)

Týden. 2016. „Bezpečnostní ponižování, míní Pelikán o prohlášení ústavních činitelů k dalajlamovi“ 19.10. 2016, Dostupné na: https://www.tyden.cz/rubriky/domaci/politika/bezpaterni-ponizovani-reagoval-pelikan-na-prohlaseni-ustavnich-cinitelu-k-dalajlamovi_402311.html?showTab=nejctenejsi-3 (25.3. 2018)

Týden. 2016. „Dalajlama na Slovensku: setkání s prezidentem i politiky“ 16.10. 2016, Dostupné na: https://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/dalajlama-na-slovensku-setkani-s-prezidentem-i-politiky_401911.html (2.4. 2018)

Vláda ČR. 2009. „M. Topolánek: Schvalte Lisabonskou smlouvu! Způsobí konec současného charakteru integrace“ 6.5. 2009, Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/m--topolanek-schvalte-lisabonskou-smlouvu!-zpusobi-konec-soucasneho-charakteru-integrace-57062/> (18.3. 2018)

Zeman, Miloš. 2012. „Rozhovory o Evropě s kandidáty na prezidenta ČR“ *Think-tank Evropské hodnoty*, 27.12. 2012, Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=Tthnmvsjf8> (10.4. 2018)

Zeman, Miloš. 2013. „Projev prezidenta republiky na Humboldtově univerzitě v Berlíně“ *Tiskové sdělení Miloše Zemana*, 27.6. 2013, Dostupné na: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-na-humboldtove-univerzite-v-berline.htm> (3.4. 2018)

Zeman, Miloš. 2014. „Projev prezidenta republiky během návštěvy Evropského parlamentu ve Štrasburku“ *Tiskové sdělení Miloše Zemana*, 26.2. 2014, Dostupné na: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-behem-navstevy-evropskeho-parlamentu-ve-strasburku.htm> (6.4. 2018)

Zeman, Miloš. 2014. „Naším úkolem je posílit Ukrajinu, říká exkluzivně Zeman“ *Aktuálně.cz*, 20.3. 2014, Dostupné na: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/nasim-ukolem-je-posilit-ukrajinu-rika-exkluzivne-zeman-917286.htm> (16.4. 2018)

Zeman, Miloš. 2014. „Zeman před návštěvou Srbska vzpomíná, co mu slibovali lidé z NATO před bombardováním“ *Články prezidenta republiky*, 28.3. 2014, Dostupné na: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/zeman-pred-navstevou-srbska-vzpomina-co-mu-slibovali-lide-z-nato-pred-bombardovanim-195567.htm> (16.4. 2018)

Zeman, Miloš. 2014. „Rozhovor prezidenta republiky pro Českou televizi při příležitosti "15 let Česka v NATO““ *Česká televize*, 12.3. 2014, Dostupné na: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-ceskou-televizi-pri-prilezitosti--15-let-ceska-v-nato--485638.htm> (17.4. 2018)

Zeman, Miloš. 2015. „Rozhovor prezidenta republiky pro Deník“ *Deník.cz*, 5.6. 2015, Dostupné na: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/rozhovor-prezidenta-republiky-pro-denik434110.htm> (16.4. 2018)

Zeman, Miloš. 2015. „Projev prezidenta republiky při tiskové konferenci summitu prezidentů zemí V4“ *Články prezidenta republiky*, 9.10. 2015, Dostupné na: <http://www.zemanmilos.cz/cz/clanky/projev-prezidenta-republiky-pri-tiskove-konferenci-summitu-prezidentu-zemi-v4-166159.htm> (16.4. 2018)